

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska institutionen
Vårterminen 2024

Examensarbete i civilrätt
30 högskolepoäng

Produktansvar för artificiell intelligens

Juridiska utmaningar gällande AI i ett inomkontraktuellt
kommersiellt förhållande

Product liability for artificial intelligence between commercial parties

Författare: Elsa Berki Wislander

Handledare: Professor Torbjörn Ingvarsson

Förord

Först vill jag tacka min handledare för handledning av världsklass. Jag kunde inte ha önskat mig bättre vägledning genom detta arbete.

Därefter vill jag tacka min sambo som lyssnat på såväl klagomål som glädjerop.

Jag vill tacka mina föräldrar för deras stöd och för att de alltid finns där för mig genom både med- och motgångar. Deras fantastiska stöttning kommer jag alltid att uppskatta.

Slutligen vill jag tacka mig själv. Jag är verkligen stolt över mig själv och vad jag åstadkommit.

Med det sagt låter jag den här uppsatsen sätta punkt för min tid som juriststudent.

Elsa Berki Wislander

Uppsala maj 2024

Innehållsförteckning

FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR OCH BEGREPP	6
1 INLEDNING	8
1.1 INTRODUKTION OCH BAKOMLIGGANDE SYFTE.....	8
1.1.1 <i>Framtidens teknik</i>	8
1.1.2 <i>Syfte och avgränsning</i>	10
1.2 DISPOSITION OCH METOD.....	12
1.2.1 <i>Disposition</i>	12
1.2.2 <i>Metod och material – Urval och värdering av källor</i>	13
2 BAKGRUND	15
2.1 TEJNIKEN.....	15
2.1.1 <i>Artificiell intelligens på ett övergripande plan</i>	15
2.1.2 <i>Maskininlärning</i>	17
2.2 PRODUKTANSVAR.....	19
2.2.1 <i>Allmänt om produktansvar</i>	19
2.2.2 <i>Grundläggande riktlinjer vid frågor om produktansvar</i>	20
3 GÄLLANDE RÄTT	23
3.1 REGLERING AV PRODUKTANSVAR.....	23
3.2 PRAXIS.....	26
3.2.1 <i>NJA 1918 s. 156 – "Kreatur som tagit skada till följd av utfodring"</i>	26
3.2.2 <i>NJA 1968 s. 285 – "Dillodlarfallet"</i>	26
3.2.3 <i>NJA 1986 s. 712 – "Hamnkranen/Överlastindikatorn"</i>	27
3.2.4 <i>NJA 2001 s. 309 – "Zinkoljefallet"</i>	28
3.3 PRAXIS I FÖRHÅLLANDE TILL DOKTRIN.....	29
3.4 SAMMANFATTANDE KOMMENTAR.....	30
4 PRODUKTANSVARETS TUNNA LINJE	32
4.1 EU:S AI-FÖRORDNING.....	32
4.2 RELEVANTA ASPEKTER VID PRODUKTANSVARFRÅGOR GÄLLANDE AI.....	37
4.3 ETT FORTSATT OKLART OMRÅDE FÖR NÄRINGSIDKARE.....	38
4.3.1 <i>Hur ser företagens framtid ut?</i>	38
4.3.2 <i>Hur påverkar AI-förordningen näringsidkare?</i>	40
4.4 SAMMANFATTANDE KOMMENTAR.....	42
5 HUR (DÅLIGT) FÖRBEREDDA ÄR VI?	44
5.1 FRAMTIDSUTBLICK.....	44
5.1.1 <i>Vad händer nu?</i>	44
5.1.2 <i>Risker, grundade i osäkerhet</i>	46
5.2 LUCKOR I LAGSTIFTNINGEN OCH PROAKTIVT HANDLANDE.....	50
5.2.1 <i>Att lagstifta eller ej</i>	50
5.2.2 <i>Reglering i avtal</i>	51
5.2.3 <i>Maskininlärningens natur</i>	52
5.3 SAMMANFATTANDE KOMMENTAR.....	52
6 AVSLUTNING	54
6.1 SAMMANFATTNING.....	54
6.2 AVSLUTANDE KOMMENTAR.....	55
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	57

Förkortningar och begrepp

AI:	Artificiell intelligens. En typ av maskinintelligens som innebär att maskiner genom en artificiellt utvecklad intelligens kan efterlikna vår mänskliga intelligens.
Maskininlärning:	Den tekniska process som gör det möjligt för ett datorsystem att utvecklas och anpassas. Genom detta kan systemet utvecklas och lära sig att utföra nya uppgifter som det ursprungligen inte varit programmerat till att kunna.
Biometrisk identifiering:	Exempelvis ansiktsgenkänning eller identifiering via fingeravtryck. Biometriska uppgifter är personuppgifter som grundas i fysiska eller beteendemässiga kännetecken som genom teknik kan bekräfta en persons identitet. ¹
Skadebringande egenskap:	Åsytftar en egenskap hos en produkt som kan åsamka skada utan att egentligen utgöra ett regelrätt fel i varan. Det kan exempelvis vara en följd av något som anses vara ett fel, eller en egenskap varan besitter som orsakar skada om den används på fel sätt.
IMY:	Integritetsskyddsmyndigheten.
AI-förordningen:	Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 13 mars 2024 om förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)), P9_TA(2024)0138 av den 13 mars 2024.
PAL:	Produktansvarslag (1992:18).
SkL:	Skadeståndslag (1972:207).
KöpL:	Köplag (1990:931).
ÄKöpL:	Den äldre köplagen. Lag (1905:38 s.1) om köp och byte av lös egendom.
FEUF:	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (C 326/50).

¹ IMY, *Biometri*, <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/dataskydd-pa-olika-omraden/arbetsliv/biometri/> besökt 27 april 2024.

1 Inledning

1.1 Introduktion och bakomliggande syfte

1.1.1 Framtidens teknik

Dagligen nyttjar den moderna människan en stor mängd tekniska uppfinningar och det mesta av det känns för oss som inget annat än en del av vardagen. Man uppdaterar sina sociala medier, ringer en kompis eller tinar frysta bär i mikron till sin frukost. Inget av det är för oss idag något konstigt, men tekniken utvecklas ständigt. Vår värld blir alltmer tekniskt dominerad och tekniken blir alltmer avancerad. Man kan till och med säga att tekniken blir smartare. Smarta telefoner, smarta TV-apparater, fjärrkontroller, röststyrning och artificiell intelligens.

Artificiell intelligens, AI, kan kort beskrivas som en maskins förmåga att efterlikna mänsklig intelligens. EU-kommissionen definierar det som ett systems förmåga att uppvisa ett intelligent beteende och att med ett visst mått av självständighet fatta beslut för att uppnå särskilda mål.² Tekniken gör det möjligt för tekniska system att uppfatta och hantera sin omgivning för att lösa problem och därmed uppnå ett visst mål. Med denna teknik kan maskiner även till viss del ändra sitt beteende genom en analys av dess tidigare åtgärder.³ Det sistnämnda kallas för maskininlärning och en mer ingående förklaring av detta såväl som av artificiell intelligens på ett övergripande plan kommer att ges i uppsatsens andra kapitel.

När tekniken utvecklas och blir mer självständig, genom att tekniken kan fatta beslut och ge förslag på vår begäran, blir ansvarsfrågan viktig att reda ut. Inom juridiken har vi i dagsläget två personer, en juridisk person och en fysisk person. Alla vi individer är fysiska personer medan den juridiska personen avser organisationer som företag eller föreningar. En diskussion kan därför föras om det bör införas en ny digital person för att fylla rollen för AI inom juridiken. Att införa en digital person skulle dock inte lösa några problem gällande ansvarsfrågan. För att det över huvud taget ska fylla en funktion att kunna utkräva ansvar för en skada måste ansvaret placeras på någon som ansvar faktiskt

² Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Europeiska rådet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén och regionkommittén om artificiell intelligens för Europa, COM (2018) 237 final av den 25 april 2018, s. 1.

³ Europaparlamentet, *Vad är artificiell intelligens och hur används det?*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det> besökt 12 mars 2024.

kan krävas av. Det finns en anledning till att den redan existerande skadeståndsregleringen innefattar exempelvis regler om strikt ansvar för hund och katt. En hund kan inte krävas på ansvar trots att den kan agera på egen hand utan mänsklig inblandning och i den kontexten eventuellt även orsaka skada. Detsamma gäller AI som även den existerar och kan påverka sin omgivning utan mänsklig inblandning, trots det finns det ingenting i en AI som kan krävas på ansvar. Därför behöver ansvaret placeras på någon annan, på en fysisk eller juridisk person.

På senare tid har även en viss rädsla för AI diskuterats öppet i medier och inställningen hos allmänheten skiljer sig åt. Under 2021 lämnade EU-kommissionen ett förslag till en AI-förordning, vilket antogs under våren 2024 med vissa modifieringar. Av motiveringen till det förslag som lämnades 2021 kan man bland annat utläsa ett sorts bemötande av allmänhetens oro för den nya tekniken. I denna motivering framgår en till stor del positiv inställning gentemot utvecklingen av AI-teknik. Där listar kommissionen många fördelar som tekniken skulle kunna föra med sig, dock tas det även upp att samma fördelar kan föra med sig nya risker eller konsekvenser.⁴ Vidare framgår det att ett delsyfte med förslaget är att skapa en grund av förtroende där regelverket ska bidra till att skapa en trygghet inom vilken man vågar använda sig av AI-baserade lösningar och likaså uppmåna utvecklingen av dessa.⁵

På papper låter den motiveringen väldigt fin och trygg, men bör vi ställa oss frågan om det kan leda till att man vaggas in i någon sorts falsk trygghet? Har vi försökt blicka tillräckligt långt fram och undersökt tillräckligt djupt utifrån de förutsättningar vi har idag för att faktiskt ta den ståndpunkten och säga att regleringen kommer att leda till det, eller är det något den förhoppningsvis leder till? Därför framstår det som intressant att försöka blicka framåt och se om vissa falluckor redan börjat visa sig och om visst proaktivt handlande kan underlätta för fortsatt utveckling. Lagstiftningen rör sig i snigelfart i förhållande till den tekniska utvecklingen och jag tror att det är viktigt att försöka blicka så långt fram som möjligt för att undvika att behöva ta omtag när vi redan är framme.

⁴ Förslag till Europaparlamentet och Rådets förordning om harmoniserande regler för artificiell intelligens (Rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter, COM (2021) 206 final av den 21 april 2021, s. 1.

⁵ Förslag till Europaparlamentet och Rådets förordning om harmoniserande regler för artificiell intelligens (Rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter, COM (2021) 206 final av den 21 april 2021, s. 1.

En snabb jämförelse kan dras till något många antagligen känner igen, ett fenomen som kallas för ”infinite scrolling”. Fenomenet är en uppfinning inom programmering som innebär att nästa ”sida” laddas in automatiskt utan att användaren behöver trycka på en knapp för att komma vidare. Det här är den teknik som används av exempelvis Instagram och Facebook som gör att inlägg på inlägg fortsätter att laddas in. För många leder det till att man fortsätter scrollera utan att tänka speciellt mycket på det. Utvecklaren bakom infinite scrolling har i en intervju⁶ uttryckt ånger för sin uppfinning på grund av effekterna från infinite scrolling som kan liknas med ett drogberoende, man kan inte sluta scrollera! Poängen med denna jämförelse är att visa vikten av att försöka se på ny teknik med en framåtblickande och eventuellt något kritisk synvinkel. Då kan ett ordentligt försök göras att utreda vissa potentiella effekter som kanske inte visar sig på en gång. Om man skulle finna eventuellt negativa effekter i ett tidigt skede skulle det möjligen finnas en chans att agera proaktivt och förhindra dessa.

1.1.2 Syfte och avgränsning

Syftet med detta arbete är att undersöka produktansvarsfrågan gällande artificiell intelligens i ett inomkontraktuellt förhållande mellan näringsidkare, alltså på ett kommersiellt plan. Den tekniska utvecklingen rör sig i en rasande hastighet och i denna uppsats vill jag identifiera och analysera de juridiska aspekterna av ansvarsfrågan. I detta ingår att undersöka och analysera både existerande och eventuellt tillkommande regleringar. Därefter presenteras en bild av hur en rimlig ansvarsfördelning bör komma att se ut, samt om eventuella luckor redan finns i lagstiftningen eller om det verkar finnas en risk för att sådana kan uppkomma och, om så är fallet, om det finns möjlighet att verka proaktivt för att täta dessa luckor.

Att rikta in detta arbete specifikt på produktansvar i inomkontraktuella näringsidkarförhållanden framstod som självklart på grund av dess okodifierade natur och de oklarheter detta innebär. Förhållandet mellan juridik och AI är däremot inte helt självklart och det finns en hel del problematik som följer den tekniska utvecklingen. Det har blivit uppenbart att det finns ett behov av att fundera över vilka rättsliga regler som behövs för att reglera situationen och att detta behöver utredas.

⁶ Aza Raskin i en intervju med Joe Rogan, Episode #2076.

I denna uppsats läggs en del fokus på EU:s nyligen antagna AI-förordning.⁷ Trots att förordningen utgör den första "AI-lagen" är AI inte ett område som tidigare varit helt oreglerat. Fram tills nu och fortsatt har och kommer AI-teknik träffas även av andra regelverk, exempelvis GDPR. Hur alla dessa regelverk hänger ihop och påverkar AI är inte en ointressant fråga, men med hänsyn till den tid som avsatts för denna uppsats kommer detta inte tas upp i någon djupare mening. Förordningen reglerar dock egentligen inte produktansvarsfrågan i någon vidare utsträckning. En del uppmärksamhet kommer som sagt ändå att tillägnas förordningen då det helt enkelt inte passar sig att skriva ett arbete på ämnet utan att ta upp förordningen, som är högst aktuell i nuläget. Fokus kommer däremot att läggas på de artiklar som kan tänkas få ett samband med ansvarsfrågan även om de inte direkt reglerar denna.

I förordningen definieras bland annat vad som utgör ett AI-system, i denna uppsats kommer definitionen av AI däremot inte att sammankopplas med förordningens definition. Vad AI är kommer att förklaras nedan och detta arbete kommer att utgå ifrån en mer allmän teknisk förklaring till vad som omfattas av begreppet artificiell intelligens. Därmed utgör det mindre risk för detta arbetes innehåll att bli inaktuellt ifall EU:s definition skulle ändras. Dessutom kommer AI i denna uppsats till viss del diskuteras ur en mer allmän synvinkel för att belysa den diskussion som omgärdar AI ur mer än bara ett juridiskt perspektiv, vilket är ytterligare en anledning att utgå ifrån den tekniska definitionen av AI.

Arbetet avgränsas till det som framgått ovan, det vill säga produktansvarsfrågan i ett inomkontraktuellt näringsidkarförhållande. Däremot kommer vissa nedslag i sådant som inte direkt hör till frågan göras på grund av dess relevans för ämnet i stort, exempelvis AI-förordningen. I anslutning till ämnet uppstår även andra frågor av till exempel straffrättslig karaktär. Frågor av det slaget är inte utan relevans och de är viktiga att reda ut när vi går framåt med tekniken och bjuder in den i våra liv. Dock blir det alltför omfattande att ta upp även dessa frågor i detta arbete. Nedan nämns dessa i begränsad utsträckning i syfte att belysa de flertalet dimensioner som hör till problematiken och att det finns många frågor som ännu saknar exakta svar. I förevarande arbete kommer heller inget fokus att

⁷ Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 13 mars 2024 om förslaget till Europaparlamentets och rådets förordningen om harmoniserande regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)).

läggas på eventuella frågor som berör skadeståndets beräkning även om det kan tänkas ligga i nära anslutning till ansvarsfrågan.

1.2 Disposition och metod

1.2.1 Disposition

Här följer en redogörelse av uppsatsens uppbyggnad för att ge en tydlig bild av vad arbetet innehåller och i vilken ordning detta tas upp. Ovan har en kort introduktion till uppsatsen givits där ämnet och problematiken kring det presenterats. Vad som följer nedan i detta inledande kapitel är en genomgång av hur material har valts ut för att reda ut det syfte som uppsatsen grundas på. Även de utmaningar med källhantering som omgärdat arbetet med detta ämne tas upp nedan.

Kapitlet som följer, bakgrunden, syftar till att ge läsaren en grund att stå på för att fortsatt kunna ta till sig stora delar av materialet då detta är ett tekniskt komplicerat område att både skriva och läsa om. Speciellt de tekniska förklaringarna bidrar till en förståelse om varför området AI kantas av en hel del problematik och svårigheter, inte minst juridiskt. Som komplement till förklaringarna i kapitel 2 finns även en begreppslista i början av uppsatsen som är tänkt att underlätta vid läsning av arbetet. I det kommande kapitlet introduceras också ämnet produktansvar för att ge läsaren rätt förutsättningar för vidare läsning.

Efterföljande kapitel 3 tar sikte på att redogöra för det nuvarande rättsläget avseende produktansvar. Där kommer dagslägets reglering av produktansvar klarläggas och en del praxis refereras. Förhållandet mellan relevant praxis och doktrin kommer även att diskuteras i detta kapitel. Slutligen följer en sammanfattande kommentar där bland annat relevansen i utvald praxis framgår.

Kapitel 4 inleds med en genomgång av vissa delar av EU:s AI-förordning som nyligen antagits. Fokus läggs på de delar av förordningen som bär mest relevans i förhållande till det aktuella ämnet. Vidare tar kapitlet sikte på relationen mellan produktansvar och AI med syftet att ge en något tydligare bild av hur dessa områden hänger ihop och påverkar varandra. Därefter görs ett försök att spekulera i framtiden för näringsidkare som arbetar med AI. Detta kompletteras sedan av en viss inblick i näringslivets ståndpunkt. Även detta kapitel följs av en kort sammanfattande kommentar.

Det näst sista kapitlet, kapitel 5, är mer framåtblickande och där ställs frågan hur förberedda vi egentligen är för att hantera den här nya typen av teknik. Efter att ha satt mig in i området och arbetet med det under en tid, görs där ett försök att ta upp de risker som

jag personligen ser framför oss. Samt eventuella hål i lagstiftningen som vi skulle kunna beakta. Den sammanfattande kommentaren i detta kapitel är avsedd att summera kapitlets innehåll och på så sätt svara på den inledande frågan. Avslutningsvis sammanfattas arbetet och en sista avslutande kommentar från mig återges.

1.2.2 Metod och material – Urval och värdering av källor

När man ska lösa ett juridiskt problem är det närmast en självklarhet att utgå ifrån den lagstiftning som finns på området. Emellertid är det så att det problem som ska behandlas i denna uppsats, nämligen ansvaret inom kommersiella förhållanden, är i stort sett okodifierat. Det kommersiella förhållandet som sådant är okodifierat då produktansvarsregleringar som produktansvarslagen (1992:18), PAL, som införlivar produktansvarsdirektivet (85/374/EEG) från EU, i praktiken endast ger ett skydd för konsumenter. Vägledning för hur frågor av detta slag ska avgöras när det berör kommersiella parter har i stället fastslagits genom praxis. Rättskällor, framför allt doktrin, för området produktansvar är begränsade och har dessvärre några år på nacken. Det har inte tillförts mycket nytt till området sedan Hjalmar Karlgrens avhandling från 1971. Att denna fortfarande står stadigt och är relevant kommer att hanteras nedan, men det är bra att ta i beaktande att detta är ett smalt område där det idag bedrivs lite forskning. Mycket av den nyare litteraturen hänvisar även tillbaka till Karlgrens avhandling och jag har därför valt att gå direkt till den källan i stor utsträckning.

Att materialet är begränsat blir fortsatt ett problem då jag på grund av ämnets natur till stor del blivit tvingad att förlita mig på material som finns tillgängligt online. Detta har skapat ett visst problem med kvalitetssäkring av vissa källor eftersom det är något som kan vara svårt att avgöra och säkerställa när man arbetar med många internetkällor. Det är något jag har behövt beakta och försiktigt förhålla mig till under arbetets gång. Om valmöjligheten har funnits har jag därför i första hand valt att använda mig av sådant material som getts ut genom mer officiella kanaler eller som producerats av vad som generellt sett ofta anses som en säker källa. Exempelvis har jag använt mig av internetmaterial i form av bland annat artiklar från Integritetsskyddsmyndigheten, IMY, och Europaparlamentet.

Vidare förtjänar det att nämnas att AI, dess förhållande till och plats inom juridiken är ett område som det arbetas aktivt med i skrivande stund, vilket innebär att vissa av uppsatsens källor kan ha kommit att ändras eller att ny information stigit till ytan kort

efter dess slutförande. I detta arbete har därför inget material som tillkommit efter den 1 maj 2024 kunnat tas i beaktning.

Det har även visat sig användbart att undersöka de rättsliga diskussioner som börjat dyka upp angående fenomenet AI från exempelvis EU, myndigheter, forskare och liknande, samt att ta del av det arbete som redan finns på området gällande produktansvar och speciellt i ett kommersiellt förhållande. Detta för att försöka dra en parallell från det som redan finns, till hur vi bör hantera det som ännu inte etablerats. En del av uppsatsen är därför att föra en diskussion om hur en eventuell reglering av något vi ännu inte vet allt om bör se ut utifrån det vi faktiskt vet hittills.

Man kan fråga sig vad det innebär att området är ”nytt” i och med att AI har funnits i närmare 70 år, men det är först på senare tid som utvecklingen gått snabbare och därmed har diskussionen om reglering av AI uppstått. Även om AI i sig därför kanske inte kan klassas som ett nytt fenomen har vi fortfarande att göra med ett rättsområde där vi ännu inte vet exakt hur rätten ska relateras till eller appliceras på fenomenet. I denna uppsats undersöks därför i princip hur ett nytt fenomen ska passa in i ett rättsligt system som inte är anpassat för att hantera det. Det blir därför dels en undersökning om nuvarande reglering går att applicera på den nya tekniken, dels en diskussion om hur det bör se ut eller kan komma att se ut inom en snar framtid.

2 Bakgrund

2.1 Tekniken

2.1.1 *Artificiell intelligens på ett övergripande plan*

Även om fenomenet artificiell intelligens i sig inte är speciellt nytt då forskning om artificiell intelligens har genomförts sedan 1950-talet⁸ är det under de senaste åren som forskningen fått sitt stora genombrott och blivit mer omtalat.⁹ Därför är sannolikheten att många har en generell kunskap om artificiell intelligens relativt hög, men för tydlighetens skull ska ändå en kortare redogörelse inledningsvis ges för att förklara vad artificiell intelligens är på ett övergripande plan. Detta för att ge rätt förutsättningar för att kunna ta till sig det som sedan framförs i uppsatsen.

Hastigheten i vilken denna typ av teknik utvecklas är otroligt hög. Under 2017 tog det ungefär tre timmar att träna ett system på bildigenkänning, medan det mindre än två år senare tog 88 sekunder att genomföra samma process.¹⁰ Utvecklingskurvan förväntas inte sakta ned i första taget, utan den förväntas vara fortsatt brant. Teknikens utvecklingshastighet följer den exponentiella ökningen som Gordon Moore talade om på 1970-talet, som också kallas för Moores lag.¹¹ Moores lag är en förutsägelse om en prognos som teknikens utveckling kunde tänkas följa från 1970-talet och framåt. I grunden innebar prognosen att antalet transistorer, som enkelt förklarar är en grundläggande teknisk beståndsdel i en dators kärna, skulle fördubblas ungefär var 18:e månad och därmed skulle datorernas prestanda göra en motsvarande ökning.¹² Det är alltså en trend enligt vilken datorernas kapacitet hela tiden fördubblas och denna exponentiella ökning skulle därför till slut leda till en explosion i teknikens utvecklingskurva. Utvecklingen av ny teknik kan utan tvekan sägas ha exploderat och Moores lag har visat sig stämma ganska bra enligt vad som förutsades för ungefär 50 år sedan. Vilket även visar sig i det tidigare exemplet där man gått från att träna ett bildigenkänningsystem på tre timmar till att träna det på strax under en och en halv minut.

⁸ Bang-Melchior, s. 7.

⁹ Europaparlamentet, *Vad är artificiell intelligens och hur används det?*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det> besökt 28 februari 2024.

¹⁰ Björkman, s. 10.

¹¹ Kurzweil, s. 56.

¹² Kurzweil, s. 56.

AI är en förkortning av begreppet artificiell intelligens vilket syftar på den typ av intelligens som maskiner kan besitta, maskinintelligens, och det är teknisk utveckling som gjort detta möjligt.¹³ Till skillnad från en människas intelligens som är biologiskt utvecklad. Denna maskinintelligens innebär att en maskin får en viss förmåga att åter skapa eller använda vissa människoliknande drag, exempelvis förmågor som att resonera, planera, visa kreativitet och inlärningsförmåga.¹⁴ Även om tekniken gör det möjligt för datorer att efterlikna mänsklig intelligens finns det fortfarande stora skillnader mellan de två typerna av intelligens och de är helt enkelt bra på olika saker. Ett beslut som fattas av en mänsklig hjärna utan större eftertanke kan för en AI vara otroligt komplext och vice versa, något som en AI snabbt kan svara på kan för vissa människor vara svårt. Exempelvis kan det för en AI snabbt gå att identifiera en bild på en katt bland en stor mängd material, medan det för samma intelligenta system är en avancerad process att identifiera om ett papper är en barnteckning eller skräp vilket en mänsklig hjärna oftast kan urskilja mycket snabbare.¹⁵

Den klassiska AI-tekniken bestod av program som skrevs av programmerare och det byggde på logiskt resonemang som uttrycktes med hjälp av symboler och regler.¹⁶ Det är också den typen av AI som var ledande inom AI-forskning fram till 1990-talet.¹⁷ Därefter började det som kallas statistisk AI att utvecklas och det är denna typ av AI som dominerar forskningen än idag.¹⁸ AI som begrepp kan dock sägas vara mer av ett samlingsnamn som omsluter andra mer tekniskspecifika termer som exempelvis maskininlärning, språkmodeller, chattbottar eller generativ AI.¹⁹ Dessa termer beskriver egentligen olika typer av AI-tekniker eller tjänster vars användning är avsedda för olika ändamål, de kan alltså beskrivas som underkategorier till samlingsnamnet AI. En av dessa underkategorier är maskininlärning, vilket även utgör grunden för dagens statistiska AI-forskning och utveckling, som innebär att man programmerar ett system på ett sätt som gör att det kan lära sig att utföra nya uppgifter som det inte var specifikt utvecklat för från början.²⁰ På

¹³ Bang-Melchior, s. 7.

¹⁴ Europaparlamentet, *Vad är artificiell intelligens och hur används det?*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det> besökt 28 februari 2024.

¹⁵ Björkman, s. 10.

¹⁶ Bang-Melchior, s. 35.

¹⁷ Bang-Melchior, s. 35.

¹⁸ Bang-Melchior, s. 57.

¹⁹ Falk, s. 23 f.

²⁰ Bang-Melchior, s. 59.

så sätt är maskininlärning en teknik som ger en maskin förmågan att lära sig av erfarenheter på ett sätt som efterliknar vår mänskliga intelligens.²¹

Skillnaderna mellan klassisk AI och statistisk AI är därför att inom klassisk AI programmeras systemet att utföra en specifik uppgift och det kan sedan utföra denna uppgift utan mänsklig inblandning. Statistisk AI innebär i stället att man ger systemet förutsättningarna att på egen hand lära sig att angripa nya uppgifter som det inte var specifikt utvecklat för från början. Något som visat sig vara en utmaning gällande maskininlärning i förhållande till produktsäkerhet är just hur inlärningen fungerar, eftersom produkten som släppts ut på marknaden inte nödvändigtvis ser likadan ut i ett senare skede då systemet anpassat sig utifrån erfarenheter.²² Risker som inte fanns då produkten eller tjänsten tillgängliggjordes kan uppstå senare på grund av inlärningsprocessen.

2.1.2 Maskininlärning

Maskininlärning är som ovan nämnt en process som låter en dator lära sig att lösa uppgifter utan att den programmerats specifikt för den typen av uppgift och detta sker genom att datorn har förmågan att lära sig av sina erfarenheter.²³ Denna teknik fungerar genom att en algoritm tränas med olika data, så kallad träningsdata, vilket ger upphov till en matematisk modell. När datorn sedan ställs inför en fråga låter den matematiska modellen datorn komma fram till det svar som rent statistiskt sett, utifrån träningsdatan den blivit försedd med, framstår som det mest rimliga.²⁴ Det ovan nämnda exemplet med bilden på en katt och barnteckningen från Fredrik Björkman kan även användas här och exemplet utvecklas enligt följande. En AI som har uppgiften att identifiera vilken bild som föreställer en katt måste först få se en bild föreställande en katt för att etablera ett facit för det kommande arbetet. Därefter förses systemet med den så kallade träningsdatan som består av en stor mängd bilder där uppgiften som AI:n ställs inför är att identifiera bilder med katter. Till en början kommer systemet identifiera även andra djur som katter om dessa liknar en katt, exempelvis en hund som också har fyra ben och en svans. Genom att få

²¹ IMY, *Teknisk beskrivning av AI*, <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vagledning-om-gdpr-och-ai/teknisk-beskrivning-av-ai/> besökt 26 februari 2024.

²² Greenstein, s. 191.

²³ IMY, *Teknisk beskrivning av AI*, <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vagledning-om-gdpr-och-ai/teknisk-beskrivning-av-ai/> besökt 26 februari 2024.

²⁴ IMY, *Teknisk beskrivning av AI*, <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vagledning-om-gdpr-och-ai/teknisk-beskrivning-av-ai/> besökt 26 februari 2024.

veta när den har rätt och fel kommer den successivt lära sig vad som blivit fel i dess analys och till slut kunna identifiera bilder på katter. Processen liknar till stora delar vad som sker genom mänskliga ögon i kombination med vår kognitiva förståelse och det är den processen när den görs hos en dator som kallas maskininlärning.²⁵

Inom den ovan beskrivna kategorin finns en viss typ av maskininlärning som kallas djupinlärning, vilket är en teknik som låter den producerade modellen efterlikna det sätt enligt vilket den mänskliga hjärnans neuronnät är uppbyggt.²⁶ Detta artificiella neuronnät består av flera lager, in-lager, gömda lager och ut-lager, och om det bland dessa finns fler än ett gömt lager rör det sig om djupinlärning.²⁷ I ett sådant artificiellt nätverk finns en motsvarighet till vår mänskliga hjärnas neuroner som kallas ”noder” och det är dessa noder som är uppbyggda i flera olika lager inom de gömda lagren.²⁸ De olika noderna i de olika lagren är anpassade för olika typer av uppgifter och hanterar data på ett visst sätt. Den data som ska hanteras av systemet går därför in genom in-lagret för att sedan hanteras i dessa gömda lager innan ett resultat produceras och redovisas i ut-lagret.²⁹

Processen kan förklaras genom att ta en fungerande AI-tjänst som exempel, företaget OpenAI lanserade i november 2022 en tjänst vid namn ChatGPT vilket är en chattbott som är baserad på en språkmodell.³⁰ Tjänsten fungerar genom att användaren skriver något till ChatGPT vilket kan vara exempelvis en fråga om vad man ska laga till middag, frågan från användaren utgör in-lagret i processen. Därefter hanteras frågan om vad användaren kan laga till middag i de olika gömda lagren genom att passera lager av noder där frågan bearbetas av systemet innan det skickas vidare till nästa lager för att bearbetas ytterligare och så vidare. Slutligen får användaren ett svar med ett förslag på en middagsrätt och det svaret utgör ut-lagret. In- och ut-lagret är alltså vad vi som användare kan se på datorskärmen när man använder ChatGPT, medan processen i de gömda lagren är vad som sker bakom stängda dörrar för oss. Ungefär som när en människa ställer en

²⁵ Björkman, s. 11.

²⁶ IMY, *Teknisk beskrivning av AI*, <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vagledning-om-gdpr-och-ai/teknisk-beskrivning-av-ai/> besökt 26 februari 2024.

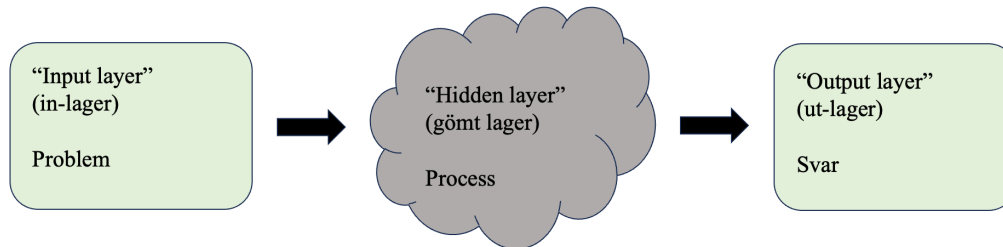
²⁷ IMY, *Teknisk beskrivning av AI*, <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vagledning-om-gdpr-och-ai/teknisk-beskrivning-av-ai/> besökt 12 mars 2024.

²⁸ Bang-Melchior, s. 76.

²⁹ Bang-Melchior, s. 76.

³⁰ OpenAI, *Introducing ChatGPT*, 30 november 2022, <https://openai.com/blog/chatgpt> besökt 15 mars 2024. Se även ovan nämnda underkategorier till AI som samlingsnamn.

fråga till en annan och denne tänker efter en stund innan den svarar på frågan. Vi hör i det scenariot frågan vi ställer och vad den andra personen svarar, men vi vet egentligen inte hur tankegången såg ut innan personen kom fram till sitt svar.

Figuren visar en förenklad och generaliserad bild av processen.

2.2 Produktansvar

2.2.1 Allmänt om produktansvar

Allmänna regler för skadestånd återfinns i skadeståndslagen (1972:207), SkL, men för produktskador som en vara orsakat på annat än köpeobjektet stadgas ett strängare ansvar genom PAL.³¹ Lagen behandlar dock bara ansvar för personskador, saksador träffas endast av lagen om de drabbat en konsument.³² Att lagen endast reglerar saksador som drabbat konsumenter framgår indirekt av formuleringen ”enskilt ändamål” i 1 § 1 st. PAL.³³ Med enskilt ändamål tar lagen sikte på sådant som står i motsats till närings- eller offentlig verksamhet.³⁴ Lagen som sådan har därför ett begränsat tillämpningsområde som i praktiken endast skyddar konsumenter när det gäller saksador.

Begreppet produktansvar syftar på det ansvar som placeras på till exempel en tillverkare eller säljare för en skada som orsakats på annan egendom än det aktuella köpeobjektet, där skadan beror på skadebringande egenskaper hos köpeobjektet.³⁵ Produktansvar ska därför hållas isär från det felansvar som återfinns i köplagen (1990:931), KöpL. Felansvar avser ett fel i köpeobjektet, medan produktansvar tar sikte på en skada som drabbat något annat än köpeobjektet på grund av produktens skade-

³¹ Bengtsson & Ullman, s. 11.

³² Bengtsson & Ullman, s. 11.

³³ Personskador som drabbat en näringsidkare är i scenariot typiskt sett skador som drabbat en arbetstagare. Skador av det slaget kan även ses som arbetsskador. Viss diskussion om gränsdragningen mellan arbetsskada och produktskada framgår i försäkringsmålet NJA 2012 s. 3.

³⁴ Dufwa, Karnov kommentar till PAL, not 10, (JUNO), besökt 22 april 2024.

³⁵ Dufwa, s. 7 f.

bringande egenskaper vilket alltså inte omfattas av köplagens felansvar.³⁶ Karlgren menar att enligt allmänna rättsgrundsatser innebär detta att en säljare endast ansvarar för skada enligt regler om culpa där säljaren insett eller bort inse produktens skadebringande egenskaper.³⁷

Att en vara har skadebringande egenskaper kan förklaras som att det finns en bieffekt hos produkten som riskerar att åsamka skada på något annat än köpeobjektet utan att detta är produktens huvudsakliga ändamål. Det är alltså inte produktens huvudsakliga syfte att orsaka en viss skada, men om den exempelvis används på fel sätt riskerar man att skada inträffar. Karlgren nämner kreatur eller grödor som varit drabbad av smitta eller röta som därefter spridit sig till annat kreatur eller annan gröda. Sjukdomen eller rötan i köpeobjektet är ett fel enligt köplagens mening medan det faktum att denna sprider sig till annat beror på dess skadebringande egenskap.³⁸ En bil är till exempel inte menad att orsaka sak- eller personskada, men likväl ligger det i nära anslutning att sådan inträffar om fordonet exempelvis framförs på ett vårdslöst sätt. Med skadebringande egenskaper åsyftas alltså inte ett ”fel” hos produkten i traditionell mening, utan en skada som uppstår till följd av ett fel i produkten eller som följd av att produkten missbrukas i användning.³⁹

2.2.2 Grundläggande riktlinjer vid frågor om produktansvar

Som tidigare nämnt är materialet på området för produktansvar förhållandevis begränsat. Ett verk som fått stor betydelse på området är Karlgrens avhandling *Produktansvaret* från 1971. Nedan ska därför några grundläggande principer, eller riktlinjer, tas upp som framfördes av Karlgren redan på 1970-talet som kan få betydelse även i ansvarsfrågan för produktgenerationen där AI ingår.

Ovan har en kort inblick i skillnaden mellan skadebringande egenskaper och fel enligt köplagens mening framgått, vilken mynnar ut i att en vara kan besitta vissa så kallade skadebringande egenskaper utan att egentligen anses vara behäftad med fel.⁴⁰ Man måste därför, enligt Karlgren, ha någorlunda klart för sig vad som utgör ett fel. Han menar att man delvis kan ta vägledning från avtalet om det innehåller någon upplysning om vilka egenskaper varan ska besitta. Visar det sig senare att varan avviker från detta innebär det

³⁶ Karlgren, s. 11.

³⁷ Karlgren, s. 12. Jfr även NJA 2001 s. 309 som refereras nedan.

³⁸ Karlgren, s. 6 f.

³⁹ Jfr NJA 2001 s. 309 och NJA 1986 s. 712 nedan.

⁴⁰ Karlgren, s. 53.

i sin tur att varan är felaktig.⁴¹ Dock ställs kravet upp att denna upplysning om varans egenskaper ska vara såpass tydlig att det inte kan ifrågasättas vad som anses vara överenskommet, enligt Karlgren kan upplysningen även ges konkludent.⁴² Detta ska dock inte förstås som att minsta lilla ogynnsamma egenskap innebär att köparen har rätt att rikta anspråk mot säljaren, ett visst mått av mindre bra egenskaper i varan måste tolereras.⁴³ Vidare skriver Karlgren att ett fel även kan vara något som strider mot köparens förväntningar, givet att dessa varit relevanta och rimliga.⁴⁴

Det får alltså anses finnas vissa riktlinjer att följa när man ska avgöra om skadebringande egenskaper hos en vara kan anses utgöra ett fel eller inte. Om köpeavtalet uttryckligen eller konkludent innehåller en reglering angående varans skaderisker får bristande överensstämmelse med dessa anses utgöra ett fel i produkten.⁴⁵ Om någon sådan däremot saknas bör man vara tvingad att återgå till en allmän uppfattning om ”handel och vandel” där man får avgöra vilken grad av skaderisk eller farlighet hos en produkt som inte kan anses godtagbar, eller som måste anses vara av acceptabel nivå.⁴⁶ Poängen med detta är att en viss skaderisk eller grad av skadebringande egenskaper måste tolereras i vissa produkter utan att ses som ett fel.⁴⁷ Om en viss skaderisk inte godtogs skulle det i praktiken leda till ett hämmande av den tekniska utvecklingen eftersom även mindre ofördelaktiga egenskaper skulle medföra risken att felansvar riktas mot säljare eller tillverkare.⁴⁸

Det kan dock finnas situationer där en vara endast kan anses fri från skaderisk eller fel om den används på det sätt den är avsedd att användas. Risken är då att köparen är omedveten om detta och om denne använder produkten på fel sätt lär den för köparen framstå som felaktig.⁴⁹ Att köparen har felaktiga förväntningar på varans användning kan dock inte ensamt leda till att denne får rikta felansvar gentemot säljaren. Även om varan till synes är felfri kan köparens felaktiga användning leda till att det anses föreligga ett så kallat instruktionsfel, om man dessutom kan anse att säljaren underlåtit eller brustit i sin

⁴¹ Karlgren, s. 54.

⁴² Karlgren, s. 54.

⁴³ Karlgren, s. 55.

⁴⁴ Karlgren, s. 57.

⁴⁵ Karlgren, s. 62.

⁴⁶ Karlgren, s. 62 f.

⁴⁷ Karlgren, s. 63.

⁴⁸ Karlgren, s. 63.

⁴⁹ Karlgren, s. 64.

plikt att förmedla vad som utgör korrekt användning.⁵⁰ Det faller alltså på säljaren att försöka motarbeta eventuella missförstånd hos köparen gällande en produkts användningsområde.

En annan viktig punkt som fördes fram av Karlgren 1971 är den om utvecklingskador. Med utvecklingskador syftar man på skador eller skaderisker som vid framtagande av produkten, det vill säga i forsknings- eller utvecklingsfasen av denna, framstår som fullständigt oförutsägbara.⁵¹ Att tala om utvecklingskador blir särskilt relevant inom exempelvis läkemedelsbranschen,⁵² men även gällande AI eftersom vi just nu är mitt uppe i den revolution som tekniken innebär. Det är således svårt att förutsäga exakt var vi kommer att landa. För att en sådan skaderisk ska anses vara oförutsägbar menar Karlgren att det inte bara är hos tillverkaren som risken ska ha gått osedd förbi, utan även hos alla som är kvalificerade att göra en bedömning inom utvecklingsområdet.⁵³

Vidare menar Karlgren att om säljaren inte även är tillverkare av varan föreligger i vissa fall begränsade undersökningsmöjligheter för säljaren när denne erhåller varan från tillverkaren. Till exempel om dessa levereras i obruten originalförpackning där säljaren inte har någon möjlighet att undersöka godset.⁵⁴ Detta kan enligt Karlgren även appliceras på tekniskt komplicerade varor där säljaren möjligtvis inte har all nödvändig kunskap för att göra en grundlig undersökning av produkten som levererats. I det läget blir säljaren mer av en mellanhand som endast agerar som varuförmedlare utan vidare kunskap än den som kunnat införskaffats från tillverkaren och tillverkaren kan sägas tilldelas en större roll i köpet trots att denne själv inte är part i köpeavtalet.⁵⁵ En viktig fråga som därmed dyker upp är hur mycket man kan anse att säljaren bort känna till om godsets skadebringande egenskaper. Säljarens culpaansvar kan i en sådan situation anses begränsat. Säljaren bör dock inte stå helt fri från krav utan borde exempelvis genomföra stickprover och åtminstone inneha viss sakkunskap.⁵⁶

⁵⁰ Karlgren, s. 64.

⁵¹ Karlgren, s. 81.

⁵² Karlgren, s. 81.

⁵³ Karlgren, s. 81.

⁵⁴ Karlgren, s. 86.

⁵⁵ Karlgren, s. 86 f.

⁵⁶ Karlgren, s. 87.

3 Gällande rätt

3.1 Reglering av produktansvar

Syftet med detta kapitel är att belysa dagens existerande reglering och diskussionerna som ligger bakom dagens lagstiftning av området. Som tidigare nämnt reglerar PAL vissa skadeståndsfrågor gällande produktansvar. Personskador omfattas av lagen, men saksador omfattas i praktiken endast i den utsträckning där de drabbar konsumenter på grund av lagens formulering ”enskit ändamål” i 1 § PAL. Alltså blir denna lagstiftning inte tillämplig på saksador inom ett kommersiellt förhållande. Viss uppmärksamhet kommer här ändå ägnas åt PAL för att fortsatt ge en grundläggande förståelse för det produktansvarsrättsliga området.

Precis som andra skadeståndsrättsliga regler syftar reglerna om produktansvar till att säkerställa att ersättning utges för skador som uppstår på grund av en osäker produkt. Reglerna kan därför sägas ha en reparativ funktion, men även en preventiv funktion då de skapar incitament för tillverkaren att säkerställa att dennes produkter faktiskt är säkra för användning.⁵⁷ Utvecklingen av industrin och produkter har rört sig i en riktning, och i en hastighet, som gjort att det nu ofta är svårt för enskilda människor att införskaffa sig relevant information för att bedöma om produkten är säker eller inte. Därför måste ett visst mått av tillit placeras på tillverkaren då denne rimligtvis är bäst lämpad att göra bedömningen, vilket även talar för att ett strängt ansvar bör placeras på denna för produkt-skador.⁵⁸

Enligt 2 § PAL avses med produkter i lagen enbart lösa saker. När man talar om programvara, den delen av en dator som är programmerad att utföra en uppgift, menar Björn Forssén att dessa program ska ses som en serie av instruktioner till systemet och att det därför inte är en lös sak utan ett intellektuellt alster som således inte omfattas av produktbegreppet i PAL.⁵⁹ Nu är PAL visserligen inte tillämplig på saksador som drabbar näringsidkare och att behandla den konsumenträttsliga frågan ligger utanför området för denna uppsats. Personskador omfattas å andra sidan oavsett om det gäller ett näringsidkar- eller konsumentförhållande och att programvara inte skulle ses som en lös

⁵⁷ Blomstrand m.fl., s. 11.

⁵⁸ Blomstrand m.fl., s. 17.

⁵⁹ Forssén, s. 45.

sak väcker frågor gällande skador som eventuellt orsakas av AI, som i grund och botten är programvara. Skulle en fråga som denna komma upp hos domstolarna framstår det ändå som rimligt att se programvaran som en infogad del i en produkt, exempelvis en dator, som i sin helhet kan ses som en lös sak även om programvaran på egen hand inte skulle det. Eftersom programvara används genom någon form av tekniskt medel, vare sig detta är en dator, maskin eller annat som till exempel en självkörande bil, synes det ändå rimligt att se programvaran som en beståndsdel i en produkt som är en lös sak. Därmed bör det rimligtvis vara möjligt att applicera PAL även på skador som i grunden orsakats av programvara.

Förutom PAL kan man även komma att behöva beakta annan köprättslig lagstiftning som köplagen (1990:931), KöpL, där det inte finns några ansvarsregler för produkt-skador.⁶⁰ Tvärtom exkluderas ersättning för skador som drabbat annat än köpeobjektet från lagens skadeståndsbestämmelser, vilket framgår av 67 § 1 st. KöpL. När den äldre köplagen, lag (1905:38 s.1) om köp och byte av lös egendom, ÄKöpL, från 1905 arbetades fram diskuterades det att se på skadebringande egenskaper som ett fel och därmed behandla säljarens skadeståndsskyldighet enligt de felregler som ställdes upp i ÄKöpL, vilket skulle ha lett till att hantering av skadebringande egenskaper vid dess uppkomst inte utgjort något större problem.⁶¹ Det strikta ansvaret ville inte författarna till ÄKöpL applicera på frågan och även HD följde vad som framgick av motiven i rättsfallet NJA 1918 s. 156.⁶²

Fallet NJA 1918 s. 156 gällde en lantbrukare som riktade skadeståndsanspråk gentemot en foderleverantör på grund av skadebringande egenskaper i det foder som levererats till honom. Trots att HD landade i slutsatsen att kornas insjuknande kunde härledas till ett giftigt ämne som funnits i fodret ansågs leverantören vara fri från ansvar. Detta grundades, som HD uttryckte det, i att leverantören inte var vållande till lantbrukarens förlust eller på annan grund ansvarig för den. Med detta menas att leverantören inte ansågs vara ansvarig för förlusten på grund av bristande culpa eller garanti.⁶³ Ett kortare referat av fallet kommer återges nedan även om dess huvudpunkter redan framgick.

⁶⁰ Bengtsson & Ullman, s. 19.

⁶¹ Bengtsson, SvJT 1969 s. 46 f.

⁶² Bengtsson, SvJT 1969 s. 47.

⁶³ Bengtsson, SvJT 1969 s. 47.

Vad som arbetades fram i NJA 1918 s. 156 ansågs efter avgörandet utgöra den svenska rättens ståndpunkt i frågan, det vill säga att säljaren ansvarar för produktskador endast om denne garanterat dess frånvaro eller förfarit vårdslöst.⁶⁴ Den linjen för hantering av problemet som redan då etablerades har alltså stått fast eftersom ersättning för produktskador, det vill säga skador på annat än köpeobjektet, även i vår nuvarande KöpL exkluderas enligt ovan nämnda 67 § 1 st.⁶⁵ I propositionen till lagen sades det att ersättning för skada som orsakats på annat genom en såld varas skadebringande egenskaper i stället skulle bedömas utefter allmänna skadeståndsrättsliga regler för produktansvar.⁶⁶

I ett inomkontraktuellt förhållande mellan näringsidkare är det förmodligen av intresse för parterna att försöka reglera ansvarsfrågan i det enskilda avtalsförhållandet med stöd i den svenska avtalsfriheten. Dock är det möjligt att det största intresset hos näringsidkare skulle vara att försöka reglera ansvarsfrihet för produktskador. Detta styrks även av att det ofta inkluderas bestämmelser i standardavtal enligt vilka säljaren endast ansvarar för skador som orsakats på annat än köpeobjektet om det föreligger grov vårdslöshet på säljarens sida.⁶⁷

I ett leveransavtal kan produktansvaret regleras för de parter som ingår i kontraktsförhållandet, enligt Bertil Bengtsson och Harald Ullman *bör* det till och med regleras i avtalet.⁶⁸ Vidare menar de att den regleringen av produktansvar kan visa sig olika för skador som inträffar innanför eller utanför det de kallar för leveransgränsen. Med leveransgräns åsyftas egentligen den tidpunkt då varan kan anses ha överlämnats till köparen. Om produktskadan drabbar en vara som ingår i samma leverans har skadan skett inom leveransgränsen, om den å andra sidan sker utanför leveransgränsen och alltså efter att varan har överlämnats brukar det ses som en indirekt förlust vilket generellt sett exkluderas från leverantörens ansvar i avtalet.⁶⁹

Poängen med den ovanstående genomgången av hur ansvarsfrågan hanteras inom köp- och kontraktsrätten är att visa att det inte finns någon klar lösning på problemet i vår nuvarande lagstiftning. Inomkontraktuell finns det visserligen en viss möjlighet att

⁶⁴ Prop. 1988/89:76, s. 51.

⁶⁵ Håstad, s. 214.

⁶⁶ Prop. 1988/89:76, s. 54.

⁶⁷ Håstad, s. 220.

⁶⁸ Bengtsson & Ullman, s. 46.

⁶⁹ Bengtsson & Ullman, s. 46.

reglera produktansvaret, men det finns likväl tydliga gränser för vad man kan och får göra med kontrakten. Via den inomkontraktuella vägen kan ansvarsfrågan regleras, men ett problem som därmed uppstår är att det inte är applicerbart på tredje man eftersom det endast gäller mellan de avtalande parterna. Det är alltså begränsande att försöka lösa problemet med ansvarsfrågan inomkontraktuellt även om det är möjligt. Därmed återstår den utomkontraktuella skadeståndsrättsliga vägen. Karlgren hittade på 1970-talet lösningar och alternativa vägar för produktansvaret innan EU 1985 tog fram ett produktansvarsdirektiv. Idag sitter vi i en något liknande situation där det skulle gå att hitta vägar där nuvarande regleringar kan omfatta även AI och frågorna som uppstår kring ämnet. Den nya AI-förordningen skulle däremot kunna ses som ett svar på bristen av *lämpliga* regleringar på området.

3.2 Praxis

3.2.1 NJA 1918 s. 156 – ”Kreatur som tagit skada till följd av utfodring”

Lantbrukaren Bengtsson yrkade skadestånd på grund av att det foder som använts vid utfodring av kreatur innehöll ett giftigt ämne som orsakat sjukdom hos djuren. Bolaget som sålt fodret till Bengtsson bestred käromålet och menade att skadan inte förorsakats av fodret. I underinstanserna fann man att det foder, i form av jordnötskakor, som bolaget sålt till Bengtsson innehållit ett giftigt ämne som lett till det ifrågavarande insjuknandet hos djuren. Skadan visade sig i form av minskad mjölkavkastning hos korna och två av dem behövde dessutom säljas och slaktas på grund av insjuknandet. Bolaget kunde inte anses befriat från att ersätta skadan och blev därmed förpliktat att utge det yrkade skadeståndet i båda underinstanserna.

HD höll med om att skadorna kunde härledas till det giftiga ämne som återfunnits i fodret som getts till korna. Som ovan nämnt ansåg HD trots sambandet att bolaget var fritt från ansvar för skadan för att det saknades omständigheter som talade för att bolaget varit vållande till Bengtssons uppkomna förlust. Inte heller på annan grund kunde bolaget ses som ansvarig för förlusten. Därför landade HD i slutsatsen att bolaget inte var ersättningsskyldigt för förlusten som uppstått till följd av skadan.

3.2.2 NJA 1968 s. 285 – ”Dillodlarfallet”

Under våren 1965 ägnade sig S åt odling av dill varför denne vid ett tillfälle fann det lämpligt att bespruta odlingen. Därför ingick S en överenskommelse om besprutning med L som rekommenderat ett medel att använda vid besprutningen. Efter att dillen besprutats

uppstod emellertid skador på plantorna som S hävdade härstammade från antingen medlet i sig eller den utrustning som använts vid behandlingen. S menade därför att föreningen som ägnar sig åt försäljning av bekämpningsmedel samt genomförande av besprutning skulle vara skadeståndsskyldiga för den skada som orsakats då dillen inte gick att skörda och sälja. Föreningen som L företrätt i överenskommelsen menade å sin sida att skadorna ej uppstått på grund av deras behandling och de bestred därför skadeståndsskyldighet.

Underinstanserna fann i slutändan att skadorna måste ha orsakats av besprutningen. Därefter behandlades frågan om föreningens ansvar. S hade i valet av besprutningsmedel valt att överlämna beslutet om vad som utgjort ett lämpligt besprutningsmedel åt L i egenskap av företrädare för föreningen såväl som fackman. Även om S därefter gått med på valet av medel kunde denne enligt underinstansen dock inte anses ha tagit på sig något ansvar för om detta faktiskt vore ett lämpligt medel eller ej. Dessutom ansågs det att föreningen, som bedriver yrkesmässig försäljning såväl som ombesörjning av besprutning, fick svara för att det medel som i slutändan används vid en sådan process inte är något som kommer åsamka skada på odlingen. Även HD fann, i likhet med underinstanserna, utan vidare hinder att skadorna på odlingen fick anses vara en följd av den besprutning som ombesörjts av föreningen. Genom det avtal som ingåtts mellan S och föreningen fick föreningen anses ha tagit på sig ansvaret för att odlingen ej skulle skadas genom besprutningen. Föreningen blev därför skyldig att utge ersättning för de skador som besprutningen orsakat.

3.2.3 *NJA 1986 s. 712 – "Hamnkranen/Överlastindikatorn"*

Fallet handlade om en hamnkran som välts och kommit till skada som följd av ett fel i kranens överlastindikator. I slutet av 1970-talet tillverkade SNP EL-produkter AB, Bolaget, en så kallad överlastindikator till Åkerbergs Maskin AB, Åkerbergs, som i sin tur levererade en hamnkran till Fredericia Havn, Hamnen. En relativt kort tid efter installationen välte kranen i hamnen under pågående arbete och kranen skadades i olyckan. Tingsrätten bedömde att Bolaget var den rätta svaranden i målet trots att Bolaget hävdade att de endast levererat indikatorn till Åkerbergs och att det är Åkerbergs som till Hamnen levererat kranen där indikatorn ingick i anordningen. Enligt tingsrätten hade Bolaget, även efter leverans till Åkerbergs och installation i hamnen, fortsatt agerat som ansvarig för indikatorn. Åkerbergs framstod därmed som en förmedlare av överlastindikatorn medan Bolaget fortsatt innehåft rollen som egentlig säljare för just denna,

vilket lett tingsrätten till bedömningen att på grund av felet i indikatorn har skada orsakats på annat än köpeobjektet. Därför fick Hamnen vända sig direkt mot Bolaget.

Slutligen togs fallet upp av HD som anslöt sig till den bedömning som hovrätten tidigare gjort, det vill säga att olyckan i hamnen orsakats av att det skett en kortslutning i indikatorn på grund av en metallbit som fanns där redan när denna levererades till Åkerbergs. Vilket HD skriver ”måste antas ha berott på bristande kontroll” från Bolagets sida. Som beståndsdel i kranen utgjorde indikatorn en väsentlig säkerhetsanordning och fel i denna medförde betydande risk för både person- och sakskada. Med det i beaktning landade HD därför i att Bolaget, i egenskap av tillverkare, fick anses bära ansvaret för brister i kontrollen av en sådan säkerhetsanordning oavsett om dessa kontroller fallit på de själva eller på deras underleverantör.

3.2.4 NJA 2001 s. 309 – ”Zinkoljefallet”

Det så kallade Zinkoljefallet gällde en tvist mellan Tågåkeriet i Bergslagen AB, Tågåkeriet, och Matab i Karlstad AB, Matab, där Tågåkeriet hade beställt smörjolja till sina diesellok från Matab med specifikationen att oljan skulle vara fri från zink. Det var viktigt då motorerna i loken var försedda med silverlegeringar som kunde skadas om smörjoljan innehöll zink. Matab levererade olja genom Castrol och den beställning som genomfördes av Tågåkeriet lades först efter att man konstaterat vilken olja i Castrols sortiment som skulle motsvara en sådan zinkfri olja som Tågåkeriet önskade. Den olja som senare levererades visade sig visst innehålla zink vilket resulterade i skador på tre av Tågåkeriets motorer och Tågåkeriet valde därför att väcka talan och yrka på skadestånd från Matab. Matabs talan togs sedan över av moderbolaget Svensk Bildelsdistribution AB, Bildelsdistribution, då Matab trätt i likvidation.

Fallet gick till slut upp i HD där det inledningsvis sades att utredningen som genomförts visat att den olja som slutligen levererats avvikit från den beställning som gjorts av Tågåkeriet och att det därför var fråga om fel i levererad vara. Frågan var sedan om Bildelsdistribution skulle vara skyldigt att utge skadestånd för mer än värdet på den olja som levererats. Alltså om Tågåkeriet, enligt vad de yrkat, även kunde utfå ersättning för den skada som skett på annan egendom än den levererade varan. Gällande ersättning för sakskada sade HD att PAL är begränsad till ersättning för konsumentegendom, vad som gäller mellan näringsidkare har lämnats utanför regleringen.

HD refererade vidare till framtagningen av 1990 års KöpL och prop. 1988/89:76 där det framgår att skador på annan egendom får bedömas utifrån allmänna skadestands-

rättsliga regler för produktansvar så länge det inte gäller en garanti eller utfästelse. Frågan som följde var därför om det förekommit en sådan överenskommelse i förhandlingen mellan Tågåkeriet och Matab som kunnat likställas med detta, vilket kunde leda till ett skadeståndsansvar för säljaren baserat på praxis. Därefter diskuterades PAL:s begränsade tillämpningsområde, det vill säga konsumentegendom, innan HD slutligen landade i att även om avstånd togs från att låta PAL:s regler om strikt ansvar gälla även produktskador på egendom i näringsverksamhet kan undantag finnas. Åtminstone om det gjorts en sådan ”särskild utfästelse” som garanterar att produkten inte har skadebringande egenskaper.

Resultatet i HD blev därför att det måste ha varit klart för Matab att Tågåkeriet sökte en olja fri från zink, vilket Matab tog på sig att leverera. Därigenom hade ett ansvar för Matab uppstått för skada som kan orsakas motorerna om en olja som visst innehåller zink ändå levererades. Det ansågs vara en sådan särskild utfästelse eller garanti som medförde ansvar. Bildelsdistribution var därför skyldigt att utge ersättning till Tågåkeriet för den skada som uppstått till följd av den felaktiga oljan.

3.3 Praxis i förhållande till doktrin

Rättsfallen belyser den bedömning som görs i frågor om produktansvar. Som ovan nämnt i avsnitt 2.2.2 menar Karlgren att viss vägledning om vad som utgör ett fel i en produkt kan hämtas från parternas avtal. Om det i avtalet finns klara uppgifter om varans utlovade egenskaper som sedan skiljer sig från den levererade varans egenskaper kan varan ses som felaktig. Att detta sedan inte hanteras som fel enligt KöpL beror på att den skadebringande egenskapen inte inneburit skada på köpeobjektet utan på något annat än köpeobjektet. Det rör sig således om produktskada och därmed blir det en fråga om produktansvar, vilket är fallet i ovan refererad praxis.

Enligt Karlgren får en köpare ha viss acceptans för ofördelaktiga egenskaper i en produkt. Om varans skadebringande egenskaper däremot innebär att varan kraftigt avviker från de egenskaper som avtalats kan de ses som ett fel. Av rättsfallen ovan, framförallt NJA 1968 s. 285 och NJA 2001 s. 309, bekräftas att skadebringande egenskaper som innebär en avvikelse från en produkts avtalade egenskaper kan leda till produktansvar.

Vad gäller NJA 1986 s. 712 där felet i indikatorn ledde till skador på kranen framgick det av HD:s dom att Bolagets bristande kontroll av indikatorn slutligen innebar att Bolaget fick bära ansvaret. Bedömningen i det fallet anknyter till vad Karlgren skriver om en

säljares begränsade möjligheter till undersökning av en produkt när denna erhålls från tillverkaren. Karlgren skriver att säljaren närmast blir en varuförmedlare mellan tillverkare och köpare i exempelvis fall som rör tekniskt komplicerade varor där säljaren helt enkelt inte har lika mycket kunskap om produkten som tillverkaren. Detta kan anses vara fallet gällande indikatorn och i dessa fall kan tillverkaren få en större roll i köpet trots att denna inte själv är part i avtalet. Att tilldela tillverkaren större ansvar i en fråga som denna är också precis vad HD gjort i NJA 1986 s. 712. HD:s praxis kan därför i stora drag sägas bekräfta det som tidigare sagts i doktrin vad gäller avgörande av produktansvarsfrågor.

3.4 Sammanfattande kommentar

Som det framgått ovan är förhållandet mellan näringsidkare tämligen komplicerat eftersom produktansvarsfrågan lämnats okodifierad. Några belysande rättsfall har refererats och deras relevans för ansvarsfrågan ska diskuteras vidare. Rättsfallet NJA 1918 s. 156 ansågs, som ovan nämnt, grunda den svenska ståndpunkten gällande säljarens ansvar för produktskador. Ståndpunkten har stått fast i lag eftersom ersättning för produktskador fortfarande inte omfattas av köprättslig lagstiftning. Däremot har en ny röd tråd etablerats i efterföljande praxis gällande produktansvarsfrågor mellan näringsidkare. Den röda tråden löper genom alla tre efterföljande fall och utgör en gemensam nämnare för på vilka grunder en part fått anses vara ansvarig för de skador som uppstått.

I 1968 års fall konstaterades det att föreningen fick anses vara den kunnige parten gällande besprutning och att de genom överenskommelsen tagit på sig ansvaret för eventuella skador. Man ansåg att de hade garanterat att bekämpningsmedlet inte skulle ha skadliga effekter.⁷⁰ När det gäller överlastindikatorn i 1986 års fall ansågs Bolaget ha uppträtt som ansvarig för indikatorn och på grund av deras bristande kontroll uppstod skada. I 2001 års fall uppstod ansvaret genom en närmast garantilikhande överenskommelse där man kunde anse att vissa egenskaper utlovats.

Gemensamt för dessa tre fall gällande ansvarsfrågan är att den part som slutligen bedömts som ansvarig för uppstådda skador genomgående framstått som den överlägset sakkunnige parten. Fördelningen gällande kunskap och insikt har därför varit ojämn mellan parterna, vilket i kombination med partens uppträdande som kunnig och ansvarig

⁷⁰ Håstad, s. 215.

verkat avgörande i domstolens bedömning. I 1968 års fall och 2001 års fall finns även en gemensam nämnare i vad det rör sig om för typ av vara och avtalsförhållande i den mening att en yrkesverksam part kontaktar en annan för rådgivning och beställning såväl som genomförande. Därmed uppträder den säljande parten som överlägset sakkunnig gällande den aktuella varans effekter. Säljaren eller tillverkaren är dessutom den enda som egentligen haft en verklig möjlighet att undersöka produkten och dess effekter. En intressant och viktig aspekt från 1986 års fall är dessutom vikten som läggs i indikatorns funktion i egenskap av säkerhetsanordning.

Produktansvar som rättsområde har undergått relativt lite förändring, men trots det håller ovan nämnd praxis stor relevans för framtiden gällande produkter där exempelvis AI-system inkluderas. Något som står klart vid läsning av nämnd praxis är att domstolen under ett spann av ungefär 30-40 år har gått på samma linje vid avgörande av denna typ av fall. Det ges lite utrymme för tvivel att ett fall av samma typ inte skulle avgöras på samma grunder även idag, ungefär 20 år efter det senaste refererade avgörandet. Relevansen denna praxis får för AI framstår därmed som relativt klar då det som verkar grundläggande för dessa avgöranden är vilken part som haft störst tillgång till kunskap, samt undersökning av produktens egenskaper, vilket även kan appliceras på produktionen av AI-system.

Kedjorna kring AI, speciellt på det kommersiella planet, är långa med många olika inblandade aktörer och om man då applicerar samma tankesätt som i tidigare nämnda praxis skulle den ansvarige parten rimligtvis bedömas vara den som haft tillgång till att genomföra tester och undersöka tekniken och dess effekter. Möjligt är att domstolen även skulle lägga extra vikt i säkerhetsaspekterna gällande AI, som exempel kan nämnas ett system som ger partiska eller diskriminerade resultat. Detta är troligtvis ett resultat av att träningsdatan som systemet försetts med visat dessa partiska tendenser. Rimligtvis skulle den som anses vara ansvarig för dessa skador vara den part som tillhandahållit träningsdatan eller uppträtt som ansvarig för denna. Åtminstone om man drar det längs ett liknande spår som domstolen i 1986 års fall gjorde där bristande kontroll ledde fram till att just Bolaget ansågs vara ansvarigt för skadan.

4 Produktansvarets tunna linje

4.1 EU:s AI-förordning

Hittills har det inte funnits någon reglering som tagit sikte specifikt på AI. Det har dock inte inneburit att tekniken varit oreglerad fram tills nu. Trots att det inte funnits någon AI-specifik reglering har användning av tekniken ändå befunnit sig inom vissa gränser som satts av andra lagar och regler, exempelvis GDPR. Nedan kommer vissa delar av AI-förordningen hanteras som kan få viss relevans för uppsatsens ämne. Det är helt enkelt inte lämpligt att utreda en fråga som gäller AI utan att ägna viss uppmärksamhet åt AI-förordningen. En del av förordningens artiklar kan komma att få betydelse för ansvarsfrågan och dessa kommer att tas upp nedan även om förordningen i sin helhet inte direkt reglerar något produktansvar.

Inom EU är man redan relativt långt fram i den tekniska utvecklingen och enligt kommissionen kan EU till och med bli ledande inom dataekonomin. Kommissionen menar att denna ledning kan nås om det utvecklas ett välfungerande regelverk och en digital infrastruktur som skyddar både integritet och yttrandefrihet.⁷¹ Ett bakomliggande syfte med att ta fram en reglering av AI från EU:s håll är att skapa ett hållbart klimat med bra villkor för både användning och utveckling av tekniken.⁷²

Förslaget som godkänts under våren 2024 grundas, rent rättsligt, i artikel 114 FEUF som handlar om den inre marknadens funktion. AI-förordningen syftar i huvudsak till att harmonisera regler gällande AI inom unionen och tanken är att detta ska stärka den inre marknaden, samt skapa skydd och säkerhet för bland annat människors hälsa och grundläggande rättigheter.⁷³ Att det är en del av förordningens innehåll framgår av artikel 1. Nu när förslaget har godkänts innebär det att det blir den första regleringen av sitt slag.⁷⁴

⁷¹ Europaparlamentet, *Artificiell intelligens: Möjligheter och risker*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200918STO87404/artificiell-intelligens-mojligheter-och-risker> besökt 19 mars 2024.

⁷² Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 19 mars 2024.

⁷³ Regeringskansliet, Faktapromemoria 2020/21:FPM109, s. 1.

⁷⁴ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 12 mars 2024.

Dock förväntas den inte tillämpas fullt ut förrän två år efter dess ikraftträdande, vilket troligtvis blir under våren 2026.⁷⁵

Förordningen bidrar med tydliga gränser för vilka krav och skyldigheter som sätts på AI-utvecklare såväl som utgivare av AI vid användning av tekniken.⁷⁶ Dock är det svårt att förutsäga exakt hur förordningen kommer att tillämpas efter dess ikraftträdande. Det man kan säga om förordningen är att den är utformad på ett väldigt övergripande sätt och bland annat återfinns ett omfattande definitionsbibliotek i artikel 3. De regler som vidare framgår av förordningen är bundna till den risknivå det ifrågavarande AI-systemet anses utgöra efter en bedömning. Dessa risknivåer delas upp i oacceptabel risk, hög risk och låg risk.⁷⁷ Om ett system efter en bedömning anses vara av oacceptabel risk kommer det vara förbjudet att tillämpa systemet, vilket framgår av artikel 5 i förordningen. Vad som utgör ett system med en oacceptabel risk framgår även detta av artikel 5 och det innefattar system ägnade åt omedveten beteendemanipulation, sociala poängsättningsystem, biometrisk identifiering och kategorisering, även på distans.⁷⁸ Dessa typer av system kommer alltså vara förbjudna enligt förordningen.

Därefter följer bestämmelser om system som anses ha en hög risknivå och hur dessa ska klassificeras framgår av artikel 6. Högrisksystemen delas upp i två kategorier där artikel 6.1 tar sikte på system som utgör en komponent i en produkt eller där själva systemet utgör en produkt som omfattas av EU:s reglering av produktsäkerhet.⁷⁹ Artikel 6.2 hänvisar till förordningens bilaga III som avser sju områden inom vilka AI-system kommer att behöva registreras i en databas.⁸⁰ Vidare framgår det av artikel 6.3 och 6.4 vissa undantag då AI-system inte ska ses som högrisk. Det gäller om systemet enligt

⁷⁵ IMY, *AI-förordningen kommer med nya uppdrag till IMY*, <https://www.imy.se/nyheter/ai-forordningen-kommer-med-nya-uppdrag-till-imy/> besökt 2 april 2024.

⁷⁶ Europeiska kommissionen, *AI act*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai> besökt 12 mars 2024.

⁷⁷ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 3 april 2024.

⁷⁸ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 3 april 2024.

⁷⁹ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 3 april 2024.

⁸⁰ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 3 april 2024.

artikel 6.3 inte utgör en betydande risk gentemot personers hälsa, säkerhet eller grundläggande rättigheter. Dessutom måste ett eller flera därefter listade villkor vara uppfyllda. Villkoren som omnämns kan sammanfattas till att de anses uppfyllda om det rör uppgifter för en AI som handlar om en snäv processuell uppgift eller en uppgift där AI förbereder för eller kompletterar en tidigare mänsklig bedömningsprocess, utan att vara avsedd att ersätta denna.

I artikel 6.4 anges ytterligare ett undantag om en leverantör anser att dennes system som annars omfattas av bilaga III inte är förenat med hög risk. Leverantören kan då upprätta dokumentation för den bedömningsprocess som lett fram till beslutet att systemet inte är förenat med hög risk innan systemet släpps på marknaden eller tas i bruk. I ett sådant fall ska leverantörerna ändå omfattas av en registreringskyldighet. Generativ AI kommer inte att klassas som hög risk, men kommer ändå behöva underkastas krav på transparens där användaren bland annat informeras om att denne interagerar med AI.⁸¹ Detta framgår av den antagna textens artikel 50 om ”transparenskyldigheter för leverantörer och användare av vissa AI-system”.

I förordningen framgår alltså inget särskilt gällande produktansvar. Några artiklar som ändå kan komma att spela roll för ansvarsregler kring AI är artikel 16 om leverantörers skyldigheter för AI-system av hög risk, artikel 23 om importörers skyldigheter, artikel 24 om distributörers skyldigheter, samt artikel 26 om skyldigheter för spridare av AI-system med högriskklassificering. Utöver dessa är även artikel 25 om ansvar längs AI-värdekedjan av intresse.

Enligt artikel 25.1 ska varje distributör, importör, spridare, eller annan tredje part ses som en leverantör av ett AI-system med hög risk. Därmed ska dessa omfattas av samma skyldigheter som leverantörer enligt artikel 16. Detta gäller under förutsättningen att de exempelvis sätter sitt namn på ett system som redan släppts ut på marknaden eller gör en väsentlig ändring av ett sådant system, enligt 25.1.a och 25.1.b. Även produkttillverkare kan omfattas av leverantörsskyldigheterna i artikel 16 om det rör sig om ett AI-system av hög risk som utgör en säkerhetskomponent i en produkt, vilket framgår av artikel 25.3. Detta gäller om det är en produkt som förtecknas i förordningens bilaga I. Under en sådan omständighet ska tillverkaren ses som en leverantör och omfattas av skyldigheterna enligt

⁸¹ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 3 april 2024.

artikel 16 under förutsättningen att produkten släpps ut på marknaden under tillverkarens namn eller varumärke eller om systemet tas i bruk under dennes namn eller varumärke, detta enligt artikel 25.3.a och 25.3.b.

Av främsta intresse för uppsatsens ämne är därför de skyldigheter som enligt artikel 16 placeras på leverantörer och andra parter som enligt förordningen ska ses som leverantörer under vissa förutsättningar. Enligt artikel 16 faller det under leverantörens skyldigheter att, gällande system av hög risk, säkerställa att systemet stämmer överens med förordningens krav på ett sådant system. Vidare ska leverantören förse systemet, dess förpackning eller liknande med uppgifter om deras namn, firmanamn eller varumärke samt en adress där de kan kontaktas. Leverantören ska med hjälp av ett kvalitetsstyrningssystem säkerställa fullgod efterlevnad av förordningen, samt förvara viss väsentlig dokumentation såväl som automatiskt genererade loggar från systemen. Det faller även under deras skyldigheter att säkerställa att relevanta bedömningar om systemets överensstämmelse med förordningen genomförs innan ibruktagande eller utsläppande på marknaden. Samt att nödvändig försäkran eller märknings- och registreringsskyldigheter efterföljs. Dessutom är det även leverantörens uppgift att sköta kontakten med nationell behörig myndighet.

Även om det av artikel 16 och övriga artiklar placeras ett stort antal skyldigheter på vissa specifika parter inblandade i AI-näringskedjan, vilket även innebär ett omfattande ansvarsområde för dessa parter, har frågan om produktansvar fortfarande lämnats utanför regleringen. AI-förordningen är alltså endast utformad som en övergripande reglering av AI för att harmonisera AI-lagar inom EU. Det förslag som lagts fram om ett kompletterande direktiv om skadeståndsansvar gällande AI⁸² berör inte heller produktansvar i någon vidare utsträckning. Direktivet tar främst sikte på harmonisering av reglering gällande bevisutlämning och bevisbörd vid utomobligatoriska och culpa-baserade skadeståndsanspråk, detta framgår av artikel 1 i direktivet. I motiven till förslaget om direktivet framgår att nuvarande ansvarsreglering inte är lämpad för

⁸² Förslag till Europaparlamentet och Rådets direktiv om anpassning av reglerna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar vad gäller artificiell intelligens (direktivet om skadeståndsansvar gällande AI), COM (2022) 496 final av den 28 september 2022.

hantering av skadeståndsanspråk vid skador som orsakats av produkter eller tjänster som är baserade på AI-system.⁸³

På grund av den speciella natur som omgärdar just AI-teknik med dess autonomi och viss brist på insyn i teknikens arbete menar man att det kan bli svårt för den skadelidande att rikta framgångsrika skadeståndsanspråk med hjälp av traditionella regler baserade på culpa och kausalitet. Därför föreslås det i direktivet en typ av lättad bevisbörda då de nationella domstolarna ska presumera att ett orsakssamband föreligger mellan culpa och en AI:s utdata, under vissa omständigheter. Dessutom stadgas att leverantörer kan bli skyldiga att bevara såväl som utlämna bevis i form av exempelvis loggar som visar hur AI tagit ett visst beslut, vilket går hand i hand med förordningens föreskrivna leverantörs-skyldigheter om bevarande av visst material. Om direktivet antas som ett komplement till den nyligen antagna förordningen skulle det innebära att den behöver implementeras i svensk rätt. Sammanfattningsvis skulle direktivet betyda att gällande skador orsakade av AI-system skulle en bevislättning gälla för den skadelidande såväl som vissa nya krav på utlämnande av bevis för motparten.

Exakt hur implementering av dessa bestämmelser skulle se ut i svensk rätt är svårt att förutsäga. Dock skulle direktivet komma att gälla för utomobligatoriska skadeståndsanspråk om det antas, vilket betyder att frågan om ansvar mellan näringsidkare i en inomkontraktuell relation är en fortsatt oreglerad fråga. För näringsidkare och utvecklare av AI skulle förordningen och reglering av AI i allmänhet slutligen innebära att vissa affärsmöjligheter stängs, men samtidigt kan det underlätta för företagen i deras navigering av vår nya tekniska vardag genom tydliga anvisningar för hur de får agera i näringslivet.

Som tidigare nämnt har AI inte varit helt oreglerat bara för att det inte funnits någon AI-specifik lag. AI-förordningen är alltså snarare ett komplement ämnat att täppa till de hål som annan lagstiftning inte tidigare täckt gällande just AI. Oavsett kommer AI-förordningen onekligen bli den första AI-specifika lagen och det återstår att se om andra länder kommer att följa efter eller välja en annan, mer oreglerad, väg.

⁸³ Förslag till Europaparlamentet och Rådets direktiv om anpassning av reglerna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar vad gäller artificiell intelligens (direktivet om skadeståndsansvar gällande AI), COM (2022) 496 final av den 28 september 2022, s. 1.

4.2 Relevanta aspekter vid produktansvarsfrågor gällande AI

Produktionsleden vid utveckling av AI-system kan som sagt vara komplicerade på grund av många inblandade parter, dessutom kan systemens grundläggande natur utgöra ytterligare ett problem.⁸⁴ Systemen är generellt sett utformade för att fungera autonomt och utan mänsklig inblandning. I detta ingår dess självlärande funktion som tillåter systemet att anpassa sig. Detta gör ansvarsfrågan ännu mer komplicerad eftersom systemet i sig inte kan hållas ansvarigt, någon annan behöver därför bära ansvaret för beslut eller åtgärder som fattats av systemet som resultat av dess inläring. Samtidigt vill vi som samhälle rimligtvis undvika ett forskningsklimat där utvecklingen hämmas genom att regleringar verkar avskräckande gentemot tillverkare och utvecklare i det avseendet att de skulle kunna hållas ansvariga för en oförutsägbar utvecklingsriktning.

Något som sannolikt kommer väga tungt i detta avseende är konceptet om utvecklings-skador som togs upp i avsnitt 2.2.2, det vill säga skador som varit oförutsägbara för tillverkaren. Det är en intressant aspekt i förhållande till den autonoma teknik som maskininläring innebär eftersom teknikens egenskaper vilar tungt på systemets förmåga att på egen hand kunna utvecklas och anpassas utan mänsklig inblandning. Hur och var drar vi då gränsen för vilka skador eller utvecklingar som varit nästintill omöjliga för tillverkaren att förutsäga? I avsnitt 2.2.2 nämndes det högt ställda kravet för att en utvecklingsskada ska kunna anses ha varit oförutsägbar. Risken för denna skadeutveckling ska ha gått osedd förbi både tillverkaren och alla inom området som varit kvalificerade att göra en bedömning gällande risken. Det får anses vara relativt höga krav som därmed ställs på riskens oförutsägbarhet, speciellt eftersom bedömningen antagligen görs efter att risken eller skadan redan uppstått. Risken är att det blir svårt att i efterhand föreställa sig vad tillverkaren i ett tidigare skede borde ha kunnat ana när det gäller skaderisker som visar sig över tid. Det är lätt att vara efterklok som man brukar säga.

Å andra sidan hör det till diskussionen att vissa skadebringande egenskaper inte utgör en risk i förhållande till produktens avsedda användningsområde, likväl försvinner de inte för att produkten är menad att användas på ett sätt där skada inte bör uppstå. En kökskniv är fortfarande vass och kan orsaka personskada även om den avsedda användningen är att hacka grönsaker. Därmed får rimligtvis även diskussionen kring instruktionsfel stor betydelse gällande AI-produkter. Det kommer antagligen bli väldigt viktigt för tillverkare

⁸⁴ Westman, Svenskt Näringsliv, s. 10.

och utgivare av AI-system att skriva tydliga instruktioner och användarvillkor. Det kan även tänkas följa av transparenskravet i artikel 50 i AI-förordningen där det föreskrivs att användare ska informeras om att de interagerar med AI.

Informationsplikten går dock under förutsättningen att detta inte skulle vara uppenbart för en fysisk person som är ”...normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten...”⁸⁵ I förslaget till direktivet om skadeståndsansvar stadgas det i artikel 4.3 att om anspråk riktas mot en användare av ett AI-system som omfattas av hög risk och den sökande lyckas bevisa att användaren inte följt bruksanvisningen vid användning eller övervakande av systemet ska sökanden anses ha visat att motparten, enligt artikel 4.1.a, agerat oaktsamt genom att ha brustit i sin efterlevnad av aktsamhetskrav. Tydliga krav på att både ge och följa utförliga instruktioner och försiktighetsåtgärder finns alltså inför användning av ett AI-system.

Gällande produktsäkerhet är dessutom den tidpunkt då en produkt gavs ut eller placerades på marknaden viktig eftersom den typen av reglering tar sikte på säkerhetsbrister som fanns vid den tidpunkten, något som uppkommit efteråt innefattas inte.⁸⁶ Även om det kan låta som att det då skulle finnas ett kryphål för att få igenom skador och risker kan man nog ändå påstå att regleringen är relativt säkert utformad om man kombinerar detta med Karlgrens utläggning om utvecklingsskador och det där högt ställda kravet på oförutsägbarhet. Specifikt relaterat till AI kan dock formuleringen om att endast risker som fanns vid utgivningstidpunkten omfattas leda till problem på grund av hur maskininlärningen fungerar. Konceptet om utvecklingsskador kommer sannolikt få stor betydelse för skador som oundvikligen kommer att uppstå i förhållande till AI-system.

4.3 Ett fortsatt oklart område för näringsidkare

4.3.1 Hur ser företagens framtid ut?

Som tidigare nämnt i detta arbete är regleringen av ansvar för produktskador till största del ett konsumentskydd, åtminstone i praktiken, vilket gör att man hamnar utanför ramarna för dess tillämpning gällande saksador som orsakas i ett kommersiellt

⁸⁵ Detta skulle kunna jämföras med det relativt välkända amerikanska produktansvarsfallet *Liebeck v. McDonald's Restaurants*, eller ”the hot coffee lawsuit”, där en person orsakades brännskador efter att ha spillt kaffe från restaurangen. Numera har locken till pappmuggarna som kaffet kommer i en varningstext om att innehållet är varmt.

⁸⁶ Greenstein, s. 191.

förhållande. AI-förordningen är dessutom en mer allmänt hållen reglering av AI som därför inte tar sikte på produktansvarsfrågor i någon större utsträckning. I vissa delar av förordningen förekommer som sagt en viss reglering som ändå kan anses ha en begränsad relation till ansvarsfrågan. Exempelvis ovan nämnda artiklar om olika aktörers skyldigheter, men det är i extremt begränsad utsträckning. När man talar om produktansvar mellan näringsidkare, specifikt för AI, är det därför ett område som fortsatt är i princip helt okodifierat och som endast styrs av praxis. Detta kompliceras ytterligare då det ofta är många olika aktörer inblandade i framtagningen av ett AI-system redan på det kommersiella planet innan produkten ens når ut till konsumenterna.⁸⁷ Det fortsätter således att vara ett någorlunda oklart område med en tunn och suddig linje för hur produktansvar mellan näringsidkare faktiskt ser ut.

Produktansvar som område står relativt oförändrat trots tidens utveckling. Vad Karlgren skrev redan på 1970-talet håller därför fortfarande ett stort värde i frågorna om produktansvar, trots att det därefter tillkommit ett produktansvarsdirektiv. Likaså finns en tydlig röd tråd i den praxis som relaterar till produktansvar mellan näringsidkare som även den klarat att stå emot tidens tand utan att någon revolutionerande förändring i hur fallen avgörs har skett. Som tidigare nämnt kan argumentationslinjerna i praxis av detta slag mest troligt även appliceras på situationer som berör AI utan några större problem.

Den praxis som finns är därför fortsatt relevant vid frågor gällande produktansvar mellan näringsidkare. I ett näringsidkarförhållande med ett AI-system i fokus framstår det som rimligt att gå på den linje som domstolen etablerat i praxis. Det vill säga att den part som är den mer sakkunnige också är den som får bära ansvaret för de skador som uppstått. Om dessa kan sägas ha ett samband med partens inblandning i produkten. Den part som är säljare eller åtminstone tillverkare har dessutom större möjlighet att utföra tester eller undersökningar av produkten och har därmed även större möjlighet att upptäcka fel och brister i systemet.

Även om detta vid en första anblick kan se ut som att mysteriet är löst, den part med överlägsen sakkunnighet får bära ansvaret, kan frågan problematiseras ytterligare på grund av de långa produktionskedjorna som ofta ligger bakom ett AI-system. Att den överlägset sakkunnige parten får bära ansvaret kan i sammanhanget framstå som en både tydlig och otydlig lösning. Tydlig i den mån att man stannar vid att den sakkunnige parten

⁸⁷ Westman, Svenskt Näringsliv, s. 10.

blir ansvarig för en skada relaterad till dennes sakkunnighet. Otydlig i den mån att man då måste göra en adekvans- och kausalitetsbedömning av skadan i förhållande till partens sakkunnighet. Som exempel skulle kunna nämnas att om ett system svarar med diskriminerande resultat kan det möjligtvis hänga ihop med den träningsdata som systemet försetts med. Baserat på den linje domstolen målat upp i praxis bör rimligtvis den part som tillhandahållit träningsdatan i det scenariot vara den som hålls ansvarig för den skada som orsakats av ett diskriminerande resultat.

Samtidigt som detta framstår som ett någorlunda klart svar finns det oklarheter i hur en sådan bedömning av orsakssamband ska göras eftersom den största processen i hur en AI kommer fram till ett resultat sker i det ovan nämnda gömda lagret, se avsnitt 2.1.2. Det blir en svår process för domstolarna att reda ut detta. Här kan man tydligt utläsa att det finns ett behov av det skadeståndsdirektiv som EU föreslagit i samband med AI-förordningen eftersom detta tar sikte på bevislättning och bevisbörda. Där tas bland annat svårigheterna kring bedömningen av orsakssamband mellan culpa och ett AI-genererat beslut upp. Denna problematik visar även vikten i att bevara loggar, dokumentation eller liknande material som genererats av AI-system. Vilket är en av de skyldigheter som placerats på den eller de som anses vara leverantörer enligt förordningen.

Även för näringsidkare kan detta skapa en viss oro då det även om man klargör att den som är sakkunnig blir ansvarig kan vara svårt att förutsäga vilka skador som kan komma att uppstå. Detta eftersom en stor del av processen sker i just det gömda lagret där insyn är svårt att uppnå. Därför kan det för näringsidkare framstå som oklart vad man faktiskt tar ansvar för och det skulle potentiellt även kunna ge upphov till frågor eller till och med tvister om ifall skadan i sig faktiskt omfattas av deras befintliga kunskap på grund av AI-systemens oförutsägbara natur och utvecklingsförmåga. Det skulle i sin tur kunna leda till avståndstagande från forskning och utveckling på grund av det osäkra utfallet i ansvarsfrågan för potentiella skador, vilket i slutändan skulle innebära att forskning och utveckling hämmas. Alltså raka motsatsen till syftet med AI-förordningen som är att harmonisering inom EU ska leda till ett forskningsklimat där utvecklingen kan frodas.

4.3.2 Hur påverkar AI-förordningen näringsidkare?

AI har funnits väldigt länge och har därför använts av många under en lång tid, dock har det rört sig om mindre och mer enformiga uppgifter, exempelvis robotarmar i fabriker. Företag har tidigare i historien anpassat sig efter ny teknik och tagit in denna i produktion, det har fungerat med såväl fabriker som datorer och robotar. På så sätt är AI bara

ytterligare en teknisk utveckling att anpassa sig till för att sedan börja utnyttja fördelarna som det för med sig. Carolina Brånby från Svenskt Näringsliv uttrycker även hon en förhoppning om att företagen ska ta till sig den nya tekniken. Brånby menar att implementering av tekniken kan låta företagen skörda många fördelar så länge den förs in i verksamheten på rätt sätt.⁸⁸ Företagen gör antagligen rätt i att investera i den nya tekniken och integrera den i sina verksamheter, men vad den nya tekniken betyder för näringsidkare rent juridiskt är en fråga som bör hanteras för sig.

Precis som Moores lag antydde har vi nått något av en explosionsartad teknisk utveckling och valet att reglera tekniken i ett så tidigt stadium kan till viss del framstå som riskabelt. Detta för att vi ännu inte vet exakt vilka produkter som kan komma att utvecklas som har AI som en viktig beståndsdel för produkten och dess syfte. Vi vet i dagsläget inte om det kommer krävas speciallagar för vissa produkter trots att det inom en snar framtid finns en övergripande reglering av AI inom EU. Ett exempel är självkörande bilar då dessa involverar så pass många säkerhetsaspekter och produkten är nära förenad med risken för skador, både person- och sakskador. Självkörande bilar kommer sannolikt behöva placeras under speciallagstiftning, men i dagsläget har vi ännu inte sett hur detta kommer att falla ut och hur produktens användningsområde kommer att se ut.

Det är helt enkelt ovisst att reglera i ett tidigt stadium och det gäller även AI-förordningen, även om den är mer allmänt hållen och tar fokus på att skydda bland annat grundläggande rättigheter. Tanken är god, men en reglering av detta slag innebär ändå att vissa affärsmöjligheter begränsas och det kan inte nekas. Samtidigt innebär det att andra affärsmöjligheter främjas tack vare att regleringen sätter tydliga spelregler för hur man som näringsidkare får agera. Spelregler som kan gälla både i produktutveckling och förhandling inom det nya området med denna nya produktkategori.

En annan åsikt som Carolina Brånby yttrar är att förordningens implementeringstid är förhållandevis kort. Brånby menar att 2 år från ikraftträdandet är en väldigt kort tid för företagen att anpassa sig och sin verksamhet efter det nya regelverket.⁸⁹ Även om jag är benägen att hålla med till viss del, menar jag dock att det finns ett brett utrymme för

⁸⁸ Hultgren, Svenskt Näringsliv, *Nya AI-förordningen, detta behöver företagen tänka på*, https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/digital-policy/nya-ai-forordningen-detta-behover-foretagen-tanka-pa_1205470.html besökt 4 maj 2024.

⁸⁹ Hultgren, Svenskt Näringsliv, *Nya AI-förordningen, detta behöver företagen tänka på*, https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/digital-policy/nya-ai-forordningen-detta-behover-foretagen-tanka-pa_1205470.html besökt 5 maj 2024.

företagen att genomföra relevanta ändringar för att uppnå ordentlig regel efterlevnad. Utvecklingen och användningen av AI är såpass ny att jag är beredd att ställa mig tvivelaktig till om det hunnit bli en så integrerad del av verksamheten att det skulle vara svårt att genomföra relevanta ändringar för att säkerställa regelrätt efterlevnad av förordningen. Om det idag hade kommit stränga regler för användning av till exempel datorer i näringsverksamhet hade en hypotetisk omställning varit mycket mer komplicerad eftersom datorer är en viktig del i de allra flesta verksamheter. När Brånby säger att implementeringstiden är relativt kort påpekar hon å andra sidan att en längre implementeringstid hade lämnat mer utrymme för standarder kring regelverkets tillämpning att utformas och växa fram, vilket i sin tur hade underlättat regel efterlevnaden.⁹⁰

4.4 Sammanfattande kommentar

AI-förordningen kommer att påverka näringslivet då den träder i kraft i samband med att samhället rör sig in i en era där fler produkter som nyttjar AI-system successivt utvecklas. Genom förordningen läggs också stort ansvar på leverantörer och andra involverade parter i AI-näringskedjan. Dock har produktansvaret mellan näringsidkare fortsatt lämnats utanför denna reglering även om vissa av de skyldigheter som förordningen räknar upp kan få ett nära samband med sådant som relaterar till produktskador.

Från näringslivet kan en viss önskan om vägledning gällande regelverket utläsas på grund av de osäkerheter som omgärdar dess tillämpning. Eventuellt grundas detta även i en viss rädsla för att en reglering kan komma att hämma den tekniska utvecklingen. Av punkt 1 i skälen till förordningen framgår tydligt att dess syfte innefattar att skapa en tydlig rättslig ram för utveckling, utsläppande på marknaden, ibruktagande och användning av AI för att förbättra den inre marknaden. Vidare i punkt 1 av förordningens skäl framgår även att den ska bidra till fri rörlighet för AI-system inom unionen.

Ett tungt vägande syfte som ligger till grund för EU:s förslag är tanken om att harmonisering av AI-reglering i långa loppet ska leda till främjande av utveckling och forskning kring AI. Produktionskedjorna vid AI-system och produkter där dessa ingår är

⁹⁰ Hultgren, Svenskt Näringsliv, *Nya AI-förordningen, detta behöver företagen tänka på*, https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/digital-policy/nya-ai-forordningen-detta-behover-foretagen-tank-pa_1205470.html besökt 5 maj 2024.

som tidigare nämnt långa och trots både ny och gammal reglering är frågan om ansvar mellan näringsidkare som befinner sig i en avtalsrelation med varandra fortsatt oreglerad.

5 Hur (dåligt) förberedda är vi?

5.1 Framtidsutblick

5.1.1 Vad händer nu?

Personligen är jag väldigt nyfiken på hur den närmaste framtiden kommer att se ut och utvecklas när AI integreras mer och blir en viktig del av samhället. Vilka innovationer som utvecklas och hur tekniken kan bidra med förbättringar ska bli spännande att se. Det finns många fördelar med AI-teknik som förväntas underlätta vår vardag och effektivisera samhället. Detta är även en del av bakgrunden till att harmonisera reglerna för tekniken inom unionen vilket, som ovan nämnt, går att utläsa i skälen till den antagna texten. Dock anser jag att man bör ta sig framåt med en viss försiktighet då tekniken är lika oförutsägbart som den är spännande. Å andra sidan är jag personligen inte speciellt rädd eller orolig för tekniken i sig utan för vad vissa människor skulle kunna tänkas göra med den.

Närmast på agendan ligger nu att AI-förordningen ska träda i kraft och börja tillämpas. Nu när den formellt har antagits kommer det dröja ungefär 2 år innan många av förordningens delar gäller helt och hållet, med vissa undantag.⁹¹ Dessa undantag innefattar bland annat att förbudet mot oacceptabla risker gäller från och med 6 månader efter förordningens ikraftträdande, uppförandekoder gäller 9 månader efter ikraftträdandet och regler för system som faller under insynskrav börjar gälla efter 12 månader.⁹²

Systemen som faller under kategorin hög risk får i stället längre tid på sig att uppfylla kraven innan skyldigheterna blir gällande då dessa börjar gälla hela 3 år efter ikraftträdandet.⁹³ Vid ikraftträdandet blir förordningen direkt tillämplig i alla medlemsstater, medan det tillhörande skadeståndsdirektivet skulle behöva implementeras om även detta antas. Uppdateringar kring direktivet är begränsade och det har även varit beroende av vad som beslutats kring förordningen då exempelvis definitionerna i det föreslagna

⁹¹ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 22 april 2024.

⁹² Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 22 april 2024.

⁹³ Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens> besökt 22 april 2024.

direktivet hänvisar till förordningen. Trots att förordningen nu är antagen är framtiden för direktivet fortsatt oklar.

Även om AI-förordningen kommer att utgöra ett allmänt regelverk för AI skulle ett separat regelverk med ansvarsbestämmelser verka kompletterande och framför allt underlättande för skadelidande. Exakt hur det eventuella skadeståndsdirektivet skulle implementeras och se ut i svensk rätt återstår att se, om även detta antas. Även om det finns nationella regler att applicera vid frågor om produktskador via skadeståndsrätten och PAL är det, på grund av den komplicerade naturen kring AI, viktigt att klargöra ansvarsfrågan gällande AI för att det tydligt ska framgå vem som är ansvarig vid användning av AI. Detta har även kommenterats av eSam i deras *Checklista – Juridik vid användning av AI*.⁹⁴ Vissa fördelar skulle potentiellt finnas med att skapa en typ av ”AI-lag” i svensk rätt där det exempelvis skulle finnas utrymme att klarlägga ansvarsfrågan. Argumentet är detsamma som det EU lagt fram, det vill säga att en tydlig reglering kan bidra till att skapa ett tryggt klimat för forskning, utveckling och användning.

Å andra sidan är det en smal balansgång då en alldeles för snäv eller hård reglering kan ge precis motsatt effekt och verka hämmande eller avskräckande. En sådan lag bör därför utformas med viss försiktighet dels för att vi inte vill hämma innovation, dels för att vi ännu inte riktigt vet i vilken riktning tekniken kommer föra oss. Vi är mitt uppe i den fjärde industriella revolutionen och var vi kommer att hamna efter detta kan ingen veta. Jag anser att produktansvarsfrågan mellan näringsidkare bör regleras för att skapa tydlighet och klarhet i hur företagen kan och får agera gentemot varandra. Att reglera ansvarsförhållandet skulle alltså potentiellt bidra med ökad stabilitet i frågan om man i en lag fastslog det som redan framgår av praxis.

Med allt som sker, eller inte sker, härnäst kan man fråga sig hur svårt och komplicerat arbetet blir för domstolen. AI är onekligen ett nytt område inom juridiken som kommer föra med sig juridiska utmaningar, inte minst i ansvarshänseende. Det är ett område som nu behöver placeras i ett rättssystem som inte nödvändigtvis är anpassat för att hantera det. AI-förordningens intåg väntar runt hörnet och eventuellt återstår frågan om ansvarsdirektivets implementering om även detta antas. Hur implementeringen skulle se ut eller om andra AI-lagar kommer att bli nödvändiga återstår att se. Domstolarnas arbete kommer utan tvekan att påverkas och ett stort ansvar placeras på medlemsstaterna och

⁹⁴ eSam, *Checklista – Juridik vid användning av AI*, s. 17.

deras rättssystem att påbörja tillämpningen av det nya regelverket. Jag tror att den närmaste framtiden kommer föra med sig en komplicerad tid för domstolarna med många frågor som ingen kan besvara felfritt om inte denne även kan spå framtiden.

Från den praxis som lagts fram i denna uppsats ser jag en potentiell lösning av ansvarsfrågan i att utforma en lag för produktansvar mellan näringsidkare utefter samma mall som redan etablerats i praxis. Argumentationen bakom den lösningen blir lik den EU lagt fram i skälen till förordningen. Kontentan av det hela är att ett tydligt regelverk att förlita sig på kan bidra med ökad stabilitet för affärslivet där spelreglerna tydligt kan klargöras. Alternativet är att fortsatt lämna området okodifierat och förlita sig på domstolens bedömning även i framtida fall. Antagligen hade en bedömning av produktskador orsakade av AI kunnat göras på liknande väg som i den praxis som refererats ovan. Det vill säga att den part som är den mest sakkunnige också ses som den ansvarige om det föreligger ett orsakssamband mellan skadan och partens kunskapsområde.

Att skador som grundas på AI-system kommer att uppstå ser jag som en icke-fråga, det kommer att uppstå skador av det slaget förr eller senare. Oavsett om vi lagstiftar eller fortsatt förlitar oss på praxis och på tron att området fungerar i dess okodifierade gråzon läggs ett stort och komplicerat arbete på domstolens bord vid avgörandet av dessa frågor. Det kommer dessutom kräva tid och andra resurser vilket val vi än gör. Slutligen landar valet i om ett försök till att verka proaktivt ska göras eller om vi ska vänta och se och låta domstolen avgöra de första fallen.

Även om ansvarsdirektivet antas och implementeras framgår det tydligt av förslaget att detta endast skulle avse utomkontraktuella culpabaserade skadestandsbedömningar. Återigen hade därför den inomkontraktuella näringsidkarrelationen lämnats okodifierad trots detta direktiv. Vi kan här endast leka en sorts gissningslek om hur företagen rimligen skulle ställa sig till eventuella skador som orsakas genom ”output” från ett AI-system. I företagets intresse väger troligtvis den ekonomiska faktorn tungt och därmed skulle antagligen ett stort intresse, i de enskilda avtalen, ligga i att formulera vattentäta ansvarsfriskrivningar. Detta är inte alltid etiskt eller ens praktiskt möjligt alla gånger och vägledning angående hur ansvarsfrågan rimligen bör avgöras får hämtas från praxis och doktrin.

5.1.2 Risker, grundade i osäkerhet

Med ny teknik uppstår självklart nya risker som vi inte tidigare stött på. Att AI kommer ta alla jobb är en rädsla som ofta nämns, men hur mycket av en risk det faktiskt är kan

ifrågasättas. Det är dock inte vad denna uppsats handlar om och jag kommer därför inte gå in på om AI är en stor konkurrent på arbetsmarknaden eller inte. Poängen är att belysa att det oundvikligen uppstår risker när ny teknik utvecklas och börjar användas. Precis som när bilar blev tillgängliga för alla kan man tänka sig att de bönder som ägnade sig åt odling av hö märkte av en minskad efterfrågan i och med att folk inte åkte med häst och vagn lika mycket. Samtidigt uppstod behovet av bensinstationer längs vägarna på rimligt avstånd från varandra för att kunna tanka medan man färdas i sin bil. Ny teknik och utveckling innebär att vissa möjligheter kommer att minska medan andra växer fram.

Den största risken jag ser med den nya tekniken är egentligen om och hur den skulle kunna missbrukas utanför dess avsedda användningsområde för att orsaka skada. Det är således inte tekniken i sig jag personligen är orolig för, utan vad människor utav illvilja skulle kunna tänkas göra med den. Även här uppstår därför nya frågor för lagstiftaren. Ska detta omfattas av existerande strafflagstiftning, ska en ny brottsrubricering träda fram, eller ska möjligheten att missbruka en produkt med ett AI-system ses som en skadebringande egenskap och kopplas till produktansvaret? Även om frågan om straffbarhet i förhållande till AI-användning kan bli viktig faller även denna utanför uppsatsens område. Dock visar det att diskussionen om skadebringande egenskaper kan spela en stor roll vid ansvarsfrågan gällande AI, precis som vid andra produkter. Det är inte osannolikt att det kan uppstå en situation kring AI-system där dess avsedda användningsområde inte skulle leda till några skador, men där systemet kan manipuleras eller missbrukas och således orsaka skada.

I utvecklingens nuvarande stadium finns det tyvärr flera tänkbara risker på det juridiska planet som vi behöver ta hänsyn till. Exakt hur domstolen kan tänkas döma i ansvarsfrågan går att spekulera kring, men det finns en röd tråd i tidigare praxis som jag ser som rimlig att följa även vid ansvarsfrågor relaterade till AI. I slutändan ligger bedömningen hos domstolen och vad som kommer beslutas i de första fallen återstår att se. Dock kan detta skapa viss osäkerhet hos företag som ägnar sig åt utveckling av AI-system och produkter där dessa ingår, eftersom frågan gällande inomkontraktuella näringsidkarrelationer ligger i något av en gråzon. Innan vi vet exakt vilka produkter som kan komma att utvecklas är det även svårt att förutsäga vilka potentiella effekter eller skador som skulle kunna uppstå till följd av dessa. För den typen av situation kan resonemanget om utvecklingsskador som togs upp ovan i avsnitt 2.2.2 komma att spela en stor roll. De så kallade instruktionsfelen, som även de togs upp i det tidigare nämnda

avsnittet, kan komma att spela roll om skadorna uppstår till följd av att tillverkarens användningsinstruktioner kan uppfattas som otillräckliga.

Skador av det slaget kan möjligtvis komma att få ett samband med de transparens-skyldigheter som åläggs leverantörer och användare genom AI-förordningen. Av transparens-skyldigheterna i AI-förordningens artikel 50 framgår det att ett AI-system som ska interagera direkt med fysiska personer ska utformas på ett sådant sätt där användaren, den fysiska personen, informeras om att den interagerar med en AI. Dock med vissa undantag, exempelvis om detta skulle vara uppenbart för en normalt informerad, skäligen uppmärksam och medveten fysisk person med hänsyn till omständigheterna kring användningen. Sambandet mellan transparens-skyldigheten och instruktionsfel ligger i att det är leverantörens ansvar att se till att användaren förstår att den interagerar med en AI, likväl är det säljarens plikt att försöka undanröja missförstånd om hur produkten är avsedd att användas. Skador till följd av bristfälliga instruktioner eller informering om produktens användningsområde skulle därför troligen kunna kopplas till bristande uppfyllelse av leverantörens transparens-skyldighet. Detta resonemang är dock antagligen beroende av vilken produkt det rör sig om i det enskilda fallet.

Om ansvarsfrågan dessutom är suddig kan situationen för företag som befinner sig i en utvecklingsprocess av AI-system kännas väldigt osäker då det är svårt att tänka sig exakt hur långt deras ansvar kan tänkas utsträckas och exakt vilka skador som eventuellt kan uppstå med tiden. Kravet för att utvecklings-skador ska betraktas som fullständigt oförutsägbara vid tillfället för produktens utveckling är högt ställt. I kombination med en osäker ansvarsfråga löper det höga kravet risk att orsaka motsatt effekt än den bland annat EU säger sig önska främja genom AI-förordningen. I värsta fall riskerar det att leda till att utvecklings- och forskningsklimatet hämmas på grund av osäkerheten kring hur ansvaret fördelas vid eventuella skador.

Många av de juridiska riskerna framstår i dagens ljus som baserade på osäkerheter eller otydliga svar eftersom ingen kan säga exakt vad som komma skall. Idag vet vi att AI-förordningen är antagen och att den kommer att träda i kraft inom en snar framtid, men exakt hur applicering och tillsyn av denna kommer att arta sig återstår att se. Den 14 mars 2024 gick IMY ut med att även om förordningen kommer innebära nya uppdrag för myndigheten finns ännu inget besked om vilken myndighet som kommer att tilldelas det

övergripande ansvaret för förordningen.⁹⁵ Därefter påpekas att IMY har både vana och erfarenhet när det gäller vägledning inom juridik i förhållande till komplicerad teknik och att det enligt myndigheten finns fördelar med att samla AI och dataskyddsfrågor inom samma myndighet. Vikarierande stabschef på IMY menar att det skulle underlätta kontakt med myndigheter i dessa frågor, eftersom det skulle vara en och samma myndighet. På så sätt skulle även innovation i Sverige kunna främjas samtidigt som övervakning av regelefterlevnad skulle effektiviseras.⁹⁶

Mycket talar för att IMY kan komma att ta på sig ett stort ansvar för AI-förordningen inom Sverige, men innan detta är helt bestämt lider näringslivet av viss osäkerhet. Brånby från Svenskt Näringsliv, se avsnitt 4.2.2, menar att den korta tiden som kommer löpa mellan ikraftträdande och att förordningen gäller i sin helhet även medför att normer och standarder för dess tillämpning inte hinner utvecklas. Jag vill även påstå att detta försvåras ytterligare av att ännu inte veta vilken myndighet som kommer bära det övergripande ansvaret. Lite kan göras för att hjälpa bristen på normer och standarder kring ett nytt regelverk eftersom det är just nytt. Vi har inte mycket till val än att lita på beslutande makter och den eller dem som ska utöva tillsyn i väntan på att sådana har arbetats fram över tid. Samtidigt lämnas näringslivet i något slags moment 22 där avsaknaden av standarder möjligen bidrar till osäkerheten, medan osäkerheten kan leda till försiktighet eller till och med undvikande av agerande. Vilket i sin tur potentiellt försvårar arbetet med att utveckla normer om det inte finns något agerande att grunda dessa på.

Svårigheterna kring att skapa sig en överblick över möjliga framtida skador eller upptäckter av utvecklingsskador riskerar även att leda in företagen på en något omoralisk väg i deras avtalsförhandling. Det osäkra ansvarsläget i kombination med att de svårigen kan skapa sig en överblick över skadeläget kan leda till försök att skapa långtgående ansvarsfriskrivningar i avtalen. Risken gäller framför allt i den inomkontraktuella relationen eftersom utomobligatoriska anspråk redan är reglerade till största del. Personskador är naturligtvis något som vi bör se allvarligt på och dessa täcks som tidigare nämnt bland annat av PAL. Alltför långtgående ansvarsfriskrivningar kan rimligen jämkas med hjälp av 36 § lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens

⁹⁵ IMY, *AI-förordningen kommer med nya uppdrag till IMY*, <https://www.imy.se/nyheter/ai-forordningen-kommer-med-nya-uppdrag-till-imy/> besökt 8 maj 2024.

⁹⁶ IMY, *AI-förordningen kommer med nya uppdrag till IMY*, <https://www.imy.se/nyheter/ai-forordningen-kommer-med-nya-uppdrag-till-imy/> besökt 8 maj 2024.

område, AvtL, om de är alldeles för oskäligen. Det förtar dock inte risken för att mängden omoraliska avtal eller avtalsförhandlingar kan växa innan vi har en klar bild över hur frågan bäst besvaras.

Eftersom AI-system karaktäriseras av en stor oförutsägbarhet på grund av att stora delar av den komplicerade processen som leder fram till ett resultat sker i det som kallas för de gömda lagren kan det bli svårt att koppla en viss skada till en viss handling. I nästa led måste sedan även den handlingen kopplas till en av de aktörer som varit inblandad i den kedja som förekommit under produktutvecklingen. Det gör det till en väldigt komplicerad fråga att göra en culpabedömning för en fysisk eller juridisk person till följd av en skada som orsakats av ett AI-system, som inte kan hållas ansvarigt på egen hand. Än så länge finns det som sagt heller ingen norm eller standard för hur en sådan bedömning rimligen bör göras. Culpabedömningen får dock störst vikt vid utomkontraktuella situationer och frågan har sakta men säkert börjat diskuteras av bland annat olika advokatbyråer som är verksamma inom områden som berör juridik och teknik.⁹⁷

5.2 Luckor i lagstiftningen och proaktivt handlande

5.2.1 Att lagstifta eller ej

En fråga vi endast kan spekulera kring är hur komplicerat, eller inte, vi egentligen gör det för domstolen. Att ny teknik utvecklas är oundvikligt, men hur vi väljer att hantera nya utvecklingar rent juridiskt är något vi kan påverka här och nu. Produktansvarsfrågan mellan näringsidkare är fortsatt okodifierad, på både gott och ont. Den praxis som utvecklats på området är inte utan relevans och kommer antagligen fortsatt kunna påverka hur ett avgörande i dessa typer av frågor ska göras. Den vägledning som etablerats i praxis framstår också som rimlig och tillämplig även på detta nya område. I den typen av produktansvarsfrågor som tagits upp i tidigare nämnda praxis har en tydlig linje enligt vilken man avgör ansvarsfrågan för en uppstådd skada etablerats, den har också stått stadigt genom flera rättsfall under ett stort antal år. Om, eller när, frågan tas upp igen kan det därmed hävdas att det redan står relativt klart hur den bör avgöras. Trots det är området

⁹⁷ Se exempelvis Wikström & Partners artikel från november 2023, *Nytt om artificiell intelligens (AI) och ansvar*, <https://wikstrompartners.se/nytt-om-artificiell-intelligens-ai-och-ansvar/> besökt 8 maj 2024.

Även Mannheimer Swartling har gett ut ett nyhetsbrev i november 2023 som innehöll artikeln, *Ansvarsfrågor och AI*, https://www.mannheimerswartling.se/app/uploads/2023/11/MSA_IP_Tech_UTVALT_Nr_14_2023_v2.pdf besökt 8 maj 2024.

fortfarande okodifierat och det är till stor del den praxis som tagits upp i detta arbete som styr hur frågan rimligen kan komma att avgöras.

Frågan är då varför man lämnat det fortsatt okodifierat trots att fallen avgörs på någorlunda samma sätt. Kring denna fråga kan endast spekuleras, men det kan möjligtvis handla om resurser, åtminstone delvis. Frågan kan uppenbarligen lösas i domstol med hänvisning till praxis och därför kan nödvändigheten i ett lagstiftande ifrågasättas. Å andra sidan kräver frågan resurser oavsett om det är genom att lagstifta eller i ett domstolsavgörande. En möjlig väg att argumentera kan vara att om vi skulle lagstifta det som redan framgår i praxis är det en engångsföreteelse som sedan skulle medföra att det finns en lag att ta stöd emot i dessa frågor.

En lag skulle dock inte medföra att tvister kring frågan helt upphör, men det skulle eventuellt lösa frågan i ett tidigare skede än hos HD och i bästa fall bidrar det med tydliga spelregler som förebygger fler tvister än vad praxis kan göra. Det är möjligt att det tidigare inte inträffat tillräckligt många tvister av det ifrågavarande slaget för att motivera något annat än styrande praxis. Jämfört med situationerna i de rättsfall som refererats tidigare i avsnitt 3.2 är det tänkbart att omständigheterna kring produktskadefall kommer att bli mer komplicerade som följd av de många parter som är inblandade i utvecklingen av AI-system.

5.2.2 Reglering i avtal

Det kan också tänkas att många näringsidkare väljer att avtala om ansvarsfrågan i enskilda avtal. Risken är dock att de enskilda avtalen blir mer inriktade på ansvarsfriskrivningar än ansvarstagande. Som ovan nämnt i avsnitt 3.1 innefattar avtalen mellan näringsidkare ofta en bestämmelse som exkluderar produktskador från säljarens ansvarsområde om dessa skador inte föregås av grov vårdslöshet från säljaren. Likt fallet med hamnkranen som refererats ovan i avsnitt 3.2.2 där bristande kontroll delvis grundade domstolens beslut. Den nyss nämnda, ofta inkluderade, bestämmelsen i avtal som exkluderar produktskador från säljarens ansvar brukar bland annat hittas i standardavtal.

Att nyttja standardavtal och klausuler som finnes däri är inte ovanligt i näringslivet. Eftersom AI-system präglas av en osäker natur där ansvarsfrågan möjligen kan komma att regleras i kommande enskilda avtal i brist på annan reglering uppkommer frågan om vi i ett tidigt stadium kan dra nytta av att försöka utforma ett standardavtal som skulle kunna appliceras på handel mellan näringsidkare som innefattar AI-system. Argumentationen för ett standardavtal för AI-system är egentligen densamma som den

för eventuella lagstiftningar och regelverk. Det skapar tydliga förhållningsregler som förhoppningsvis skulle bidra till att utveckling och forskning gynnas. Detta eftersom förutsättningarna på området eventuellt inte framstår som fullt lika oklara som de annars löper risk att göra i frånvaron av kompletterande regelverk eller standarder.

5.2.3 Maskininlärningens natur

På grund av maskininlärningens förmåga att utvecklas och anpassas, se tidigare förklaring i avsnitt 2.1.2, uppstår en väldigt speciell problematik. Produkten som släpps ut på marknaden kommer visserligen vara densamma. Vad den är kapabel till och dess egenskaper kan däremot skifta med tiden om AI-systemets programvara innehåller de egenskaper som förmår maskininlärning att äga rum. Återigen blir konceptet utvecklings- skador väldigt viktigt där kravet, som tidigare nämnt, är att den uppkomna skadan ska ha varit omöjlig att förutsäga för alla som varit kvalificerade att göra en bedömning inom området.

Även frågan om hur man ska se på skador och ansvar i förhållande till maskininlärning är dessvärre något som blir lidande en tid fram tills att standarder och normer har utvecklats. Förslagsvis skulle något form av ställningstagande angående detta kunna ges ut som ett hjälpmedel, åtminstone tills vidare. Det är något som antagligen hade bidragit till att skapa tydliga förhållningsregler i väntan, eller i brist, på kompletterande bestämmelser och normer.

5.3 Sammanfattande kommentar

I detta kapitel har ett försök gjorts att skildra i vart fall min syn på den framtid som ligger för dörren i och med den nya tekniken. Vi vet idag att förordningen har antagits och att det därför bara är en tidsfråga innan den träder i kraft. Framtiden för skadeståndsdirektivet är dock oklar och vi får vänta och se gällande detta. Oavsett lägger vi ett stort arbete på domstolen framöver där den kommer behöva ta ställning till komplicerade frågor. Den röda tråden som följer av tidigare praxis bör vara möjlig att upprätthålla även i produkt- ansvarsfrågor som rör AI, men resonemanget om utvecklingsskador framstår som viktigt på grund av teknikens egenskaper.

Det är svårt att i dagsläget säga om något av det som tagits upp ovan faktiskt är tankar eller förslag som skulle kunna bidra till en lösning som kan bringa klarhet i ansvarsfrågan. Uppenbarligen finns det frågor som saknar fullständiga svar. Svaret på kapitlets inledande fråga landar för mig därför tydligt i ena änden av en skala och blir därmed, dåligt. Vi är

dåligt förberedda. Samtidigt finns en viss förståelse för detta eftersom ingen riktigt vet vad vi bör förbereda oss för. Dock anser jag att ansvarsfrågan tydligt framstår som ett oklart område som hade förtjänat lite eftertanke om vi verkligen vill bidra till att EU och Sverige ska hamna i framkant av forskning och utveckling av AI och produkter där dessa system inkluderas.

6 Avslutning

6.1 Sammanfattning

Arbetets centrala fråga var den om produktansvar för AI mellan näringsidkare som befinner sig i en inomkontraktuell relation. Det kommersiella förhållandet har varit och kommer fortsatt vara ett område som är okodifierat och det bygger därför på praxis, som dessvärre är begränsad. AI-teknikens natur ger upphov till nya frågeställningar och viss problematik som vi kommer att behöva hantera och i kombination med oklarheterna kring näringsidkares produktansvar gentemot varandra ställs vi inför ytterligare utmaningar. Från produktansvarsområdet kan man utläsa att ett koncept eller resonemang som antagligen kommer få stor betydelse för AI är det om utvecklingsskador. Tekniken är så pass ny att det kan vara svårt att försöka förutsäga vilka skador som kan tänkas uppstå i ett senare skede. Dock kommer det även ge upphov till en komplicerad bedömning när man måste försöka avgöra om en skada var så oväntad att det kan betraktas som en utvecklingsskada som verkligen inte var möjlig för någon att ana vid produktutvecklingen.

Det kan bli ett stort problem vid behandling av AI-system som inkluderar maskininlärningskompetenser, eftersom systemet kan anpassas och utvecklas utan mänsklig inblandning. I slutändan är det dock en fysisk eller juridisk person som måste hållas ansvarig. Den linje som etablerats i praxis innebär att den part som varit den mer sakkunnige om produkten som orsakat skadan, är den som rimligen får ses som ansvarig för den uppkomna skadan. Samma argumentation bör vara tillämplig även på produkter som innefattar AI-system. Problemet kan dock ligga i om en part kan anses vara sakkunnig på samma sätt i förhållande till maskininläring. Produkten är visserligen densamma, men dess egenskaper har växt och utvecklats. Därmed kan en tänkbar fråga bli om det verkligen kan anses omfattas av partens sakkunnighet som de innehade då produkten släpptes ut på marknaden.

I uppsatsen har även AI-förordningen hanterats som blir den första AI-specifika lagstiftningen även om AI-teknik inte legat helt utanför reglerade områden innan dess tillkomst. Dock kantas den närmaste framtiden av viss osäkerhet innan det blir tydligt hur efterlevnad av förordningen bäst uppnås. Det går att utläsa en avsaknad av normer och standarder som nu efterfrågas för att bäst uppnå regelrätt efterlevnad. Även nya frågor

uppstår som det skulle behövas ett ställningstagande gentemot för att lägga fram tydliga förhållningsregler på marknaden.

AI-tekniken är till stor del förenad med en oförutsägbarhet som innebär att det är ofrånkomligt att det finns vissa risker för att skador kommer uppstå i ett senare skede. Det som är gemensamt för de tänkbara risker som följer området och dess utveckling som tagits upp ovan är en känsla av osäkerhet. Om det är möjligt att bringa klarhet i åtminstone några av frågorna tror jag att det kan bidra till en starkare trygghetskänsla som underlättar för att skapa en miljö inom både Sverige och EU som faktiskt främjar utvecklingen, vilket utifrån skälen till förordningen får tolkas som ett mål inom den närmaste tiden. För att uppnå det målet och för att i största allmänhet skapa mer trygghet på marknaden bör man se över dessa risker och eventuell hantering av dem.

AI-förordningen är även menad att täta vissa hål som andra regelverk tidigare inte täckt när det gäller AI. Målet att täcka tidigare hål i lagen ser i dagsläget lovande ut, dock är det svårt att säga exakt hur det kommer att arta sig när den väl trätt i kraft. Det går heller inte att förutsäga exakt i vilken riktning tekniken kommer utvecklas, vilket ändå lämnar det framtida behovet efter kompletterande specialregleringar öppet. Gällande de inomkontraktuella näringsidkarrelationerna är läget dessvärre fortfarande oklart och det är ett område som fortsatt befinner sig i något av en gråzon även om vissa potentiella svar och lösningar går att föreställa sig. Tills dessa prövats finns dock inget konkret svar. Karlgrens avhandling om produktansvar gavs ut flera år innan produktansvarsdirektivet var på agendan och det är möjligt att vi befinner oss i en liknande situation nu. Det vill säga att det går att hitta lösningar till och vägar runt problemen, men ett konkret regelverk hade möjligen kunnat förenkla processen och underlätta arbetet med frågor av det slaget.

6.2 Avslutande kommentar

Mycket kring AI och den kommande utvecklingen av och kring tekniken handlar i grund och botten om förtroende. Vi behöver lita på att företag hanterar AI varsamt och ansvarsfullt, likväl behöver vi lita på att de som använder AI gör detta med försiktighet. I övrigt måste vi även lita på att rättssystemet och samhället i stort kommer ta rätt beslut. Det behöver byggas en bas av förtroende kring AI, vilket även EU varit inne på redan vid framtagningen av förslaget till den nu antagna förordningen. Det stämmer utan tvekan att vi behöver skapa en grund av tillförlitlighet för att gynna både utvecklingen och användningen av tekniken. Dock bör vi även ta oss fram med ett stort mått av försiktighet

och möjligtvis även viss skepsis då vi ännu inte har det helt klart för oss i vilken riktning tekniken och användningen av den kan komma att gå. Vi vet inte vilka produkter som kommer utvecklas, även om AI i viss form redan är integrerad i vissa produkter. Vi vet inte heller vad dessa nya produkter kan tänkas ha för egenskaper och användningsområde.

Frågan är om det nu kommer bli någon sorts kapplöpning i hur komplicerat man kan göra det för domstolen att avgöra dessa fall. AI kommer att integreras i samhället mer och mer och vi kommer att behöva lära oss att leva med det i vår teknik och vardag, men än så länge är det svårt att förutsäga exakt vilka produkter det kommer att gälla. Tiden får utvisa om det rör sig om ytterligare smarta apparater i hemmet eller självkörande bilar och då får vi längs vägen ta besluten om det krävs viss speciallagstiftning för vissa typer av produkter. Det är närmast ofrånkomligt att skador kommer att uppstå till följd av AI-system, frågan är bara hur dessa skador kommer att se ut och hur ansvarsfrågan faktiskt ska komma att avgöras.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Regeringens proposition 1988/89:76 om ny köplag

Regeringskansliet, Faktapromemoria 2020/21:FPM109, *Förordning om artificiell intelligens*, 26 maj 2021

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Europeiska rådet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén, *Artificiell intelligens för Europa*, COM (2018) 237 final av den 25 april 2018

Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om harmoniserande regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter, COM (2021) 206 final av den 21 april 2021

Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om anpassning av reglerna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar vad gäller artificiell intelligens (direktivet om skadeståndsansvar gällande AI), COM (2022) 496 final av den 28 september 2022

Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 13 mars 2024 om förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD)), P9_TA(2024)0138 av den 13 mars 2024

Praxis

NJA 1918 s. 156

NJA 1968 s. 285

NJA 1986 s. 712

NJA 2001 s. 309

NJA 2012 s. 3

Litteratur

Bang-Melchior, S., *AI på 1 minut: de 120 viktigaste koncepten*, (Wiming, D., övers.),
Tukan förlag 2023

Bengtsson, B., *Om strikt ansvar för skadebringande egenskaper*, SvJT 1969 s 46–51

Bengtsson, B., Ullman, H., *Produktansvaret – En översikt*, uppl. 5, Iustus 2022

Blomstrand, S., Broqvist, P-A., Lundström, R-M., *Produktansvarslagen – En kommentar
m.m.*, uppl. 3, Norstedts 2012

Björkman, F., *AI-revolutionen – Så blir Sverige mer intelligent*, Polaris fakta 2021

Dufwa, B., *Produktansvar*, LiberFörlag 1983

Falk, J., *AI för nybörjare: allt du behöver för att komma i gång med artificiell intelligens*,
Natur & Kultur 2023

Forssén, B., *Produktansvar – en introduktion*, Jure 2011

Håstad, T., *Köprätt – och annan kontraktsrätt*, uppl. 7, Iustus 2022

Karlgren, H., *Produktansvaret*, Norstedt 1971

Kurzweil, R., *The Singularity Is Near – When Humans Transcend Biology*, Duckworth
2005

Internetkällor

Dufwa, B., *Produktansvarslag (1992:18) 1 §*, Karnov (JUNO), (hämtad 22 april 2024),
https://juno-nj-se.ezproxy.its.uu.se/b/documents/529249?annotationId=SFS1992-0018_NKAR10&subTab=karnov&tab=annotations#SFS1992-0018_K0_P1

eSam, *ES2022-08 Checklista – Juridik vid användning av AI*, juni 2022 (hämtad 3 maj
2024), <https://www.esamverka.se/download/18.2191f2561817fd04d7c4fe78/1656583943622/ES2022-08%20Checklista%20Juridik%20vid%20användning%20av%20AI.pdf>

Europeiska kommissionen, *AI Act*, senast uppdaterad 6 maj 2024 (hämtad 12 mars 2024), <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>

Europaparlamentet, *Artificiell intelligens: Möjligheter och risker*, publicerad 23 september 2020 och senast uppdaterad 27 juni 2023 (hämtad 19 mars 2024), <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200918STO87404/artificiell-intelligens-mojligheter-och-risker>

Europaparlamentet, *EU:s AI-lag: första lagstiftningen om artificiell intelligens*, publicerad 14 juni 2023 och senast uppdaterad 13 mars 2024 (hämtad 22 april 2024), <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20230601STO93804/eu-s-ai-lag-forsta-lagstiftningen-om-artificiell-intelligens>

Europaparlamentet, *Vad är artificiell intelligens och hur används det?*, publicerad 4 september 2020 och senast uppdaterad 27 juni 2023 (hämtad 12 mars 2024), <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det>

Hultgren, E., Svenskt Näringsliv, *Nya AI-förordningen, detta behöver företagen tänka på*, publicerad 15 december 2023 (hämtad 5 maj 2024), https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/digital-policy/nya-ai-forordningen-detta-behover-foretagen-tankapa_1205470.html

Integritetsskyddsmyndigheten, *AI-förordningen kommer med nya uppdrag till IMY*, publicerad 14 mars 2024 (hämtad 8 maj 2024), <https://www.imy.se/nyheter/ai-forordningen-kommer-med-nya-uppdrag-till-imy/>

Integritetsskyddsmyndigheten, *Biometri*, senast uppdaterad 19 juli 2022 (hämtad 27 april 2024), <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/dataskydd-pa-olika-omraden/arbetsliv/biometri/>

Integritetsskyddsmyndigheten, *Teknisk beskrivning av AI*, senast uppdaterad 16 april 2024 (hämtad 12 mars 2024), <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/innovationsportalen/vagledning-om-gdpr-och-ai/teknisk-beskrivning-av-ai/>

OpenAI, *Introducing ChatGPT*, publicerad 20 november 2022 (hämtad 15 mars 2024), <https://openai.com/blog/chatgpt>

Redigerad av: Colonna, L., Greenstein, S., *Nordic Yearbook of Law and Informatics 2020-2021, Law in the Era of Artificial Intelligence*, IRI (The Swedish Law and Informatics Research Institute), senast uppdaterad 18 februari 2022 (hämtad 13 mars 2024), <https://www.su.se/department-of-law/news/law-in-the-era-of-artificial-intelligence-1.598716>

Westman, D., *Svenskt Näringsliv, Vem tar ansvar för AI? – Gällande lagstiftning, framlagda reformförslag och övergripande analys*, mars 2021 (hämtad 22 april 2024), https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/t8w7o7_rapport-vem-tar-ansvar-for-ai_webbpdf_1168856.html/Rapport+Vem+tar+ansvar+för+AI_webb.pdf